

Návštěvou u vítězů

Politika skoro jako divadlo.

Vystupuji z vlaku v pohraničním hornoslezském městě. Hned na nástupišti mne překvapují tři obecenstvem hodně okukovaní vojáci, vypadající vesměs velmi nevojácky. Jejich kabáty nasvědčovaly příliš zřejmě tomu, že byly přešity z civilního. Přistupuji blíž — slyším polský hovor! Jeden z nich s rozepjatým kabátem se obrací směrem ke mně, vidím uniformu — není pochyby: hitlerovská armáda! SA-Männer mluví polsky? Vzpomínám na jeden z nejpádnějších argumentů Hitlerových v loňském boji proti Hindenburgovi: „Ich bin der einzige deutsche Staatsmann, der noch mit keinem polnischen Diplomaten verhandelte!“

Tři muži vycházejí z nádraží. Jdu za nimi. Před domem s rozlehlým říšským znakem nad vraty se zastavují: „Hôtel beim deutschen Kaiser.“ Pod tím nápis: „Heute grosse öffentliche Stahlhelmversammlung.“ Poláci (a hitlerovci k tomu) na schůzi Stahlhelmu? To si nesmím dát ujít! Vstupuji do sálu, ozdobeného po způsobu venkovských tancovaček barevnými papírovými pásy. Za krátkou chvíli je tak plno, že je sál policejně uzavřen. Nemám odvahu zeptat se, kdo vlastně bude mluvit. Podle příprav i návštěvy, jež se sjela z širokého okolí, zdá se, že jde o podnik zcela neobyčejný, takže by neinformovanost cizincova mohla být podezřelá — a nedůtklivost německých radikálů je známa až příliš dobře.

„Kdo bude mluvit nejdříve?“ obracím se konečně na jednoho z těch tří polských vojáků.

„Natürlich der alte Seldte, dann erst Hugenberg,“ povídá rozmrzele mizernou němčinou. „Včera mluvil Adolf,“ dodává polsky, „moje žena plakala, jak to bylo krásné!“

Hitler? Říšští ministři v tomhle hnědž?

Tak tedy rozhlas! V tom okamžiku přinesli na řečnické podium ohromný amplion. Potlesk, volání slávy — jako když přichází řečník! Amplion ověšený černo-bílo-červenou stuhou je z obecenstva zasypán papírovými fábory.

„Wir waren herkommandiert,“ povídá jako na omluvu ten hitlerovský voják, který zatím z mého mlčení patrně poznal, že nepatřím k zbožňovatelům Hugenbergovým. „Die Freundschaft Hitler-Hugenberg wird ja nicht lange dauern — es gibt nur eine nationale Partei in Deutschland und das sind wir!“

Polský přízvuk, s nímž to bylo řečeno, dodával té konfesi zvláštní pikantnosti. Mrzí mne, že nemohu dále rozprávět s tímto zvláštním exemplářem národnostního míšence, ale z amplionu už zaznívá přenos německo-nacínální schůze z Berlína. Působí komicky, jak členové Stahlhelmu zde v sále poslušně pochodují, obracejí i zastavují se podle povelů, které kdosi vykřikuje v berlínském Sportpalastu skoro 200 km odtud. Daleko méně komicky ovšem působí vědomí, že tohle divadlo se teď asi odehrává ve všech německých městech a městečkách. Neviditelnému řečníkovi se tleskalo za každou silněji zdůrazněnou větou, s neviditelnými berlínskými se nadšeně zpívalo „Deutschland, Deutschland über alles“, Fahnenaufmarsch berlínského Stahlhelmu zdravilo zdejší publikum povstáním a zpěvem — div že se šťastnějšími berlínskými druhy nemávalo kapesníčky.

Jen SA zachovávala zdvořilou zdrženlivost. V Berlíně to po celou dobu patrně prováděla stejně, poněvadž řečník ministr Seldte (říšský vůdce Stahlhelmu) zakončil svoji bouřlivou řeč též pro ní co nejpozvudivěji — tak se aspoň domníval: „Hitler und Hugenberg? Das sind zwei Herzen und ein Schlag!“

Frenetický potlesk, který se i v našem sále po těch slovech rozezvučel, nemohl přehlušit hitlerovského vojáčka, který těsně u mého ucha ironicky zabručel: „... in dreiviertel Takt.“ A zlostně i se svými druhy odešel. Utíkali tak rychle, že už mi nezbylo času, abych se jich mohl zeptat, jak se jejich mateřština srovnává s jejich uniformami.

Energický zásah do diskuse.

Když jsem se v příštích dnech přesvědčil, že polsky mluvící členové hitlerovských oddílů nejsou na Opolsku-Ratibořsku naprosto něčím neobvyklým, umínil jsem si, že se pokusím nahlédnout do politického svědomí aspoň jednoho z nich. Šel jsem tedy na hitlerovský veřejný projev, na který byl ohlášén řečník, za jehož jménem stálo na plakátech: „Bývalý člen ruské Čeky.“ Přijel z hitlerovského ústředí a název jeho přednášky byl „Was will Hitler?“ I to působilo ovšem velmi přitažlivě, neboť odpověď na tuhle otázku očekává svět s napětím už několik let. Vstupné na schůzi bylo tudíž přiměřeně zvýšeno.

Před vstupem do sálu dal jsem se s několika účastníky do řeči v šenkovně.

„Wir leben in einer herrlichen Zeit, mein Herr!“ říká starší muž s hlubokou jízvou na tváři. Spokojenost se současnými poměry! To je dnes zřídka slyšet. „In dreissig Jahren möchte ich die Geschichte lesen,“ pokračuje muž nadšeně, „die Grösse der Zeit erkennen wir ja doch nicht einmal richtig. Wir leben zu viel drinnen!“

„Ten už jich pár odpravil, tomu můžete věřit,“ šeptá mi s druhé strany do ucha jeden z rozmlouvajících, pln pokorné úcty k předcházejícímu. Vida, myslím si.

Do sálu vchází řada sedláků. Procházejí šenkovnou kolem nás — mluví vesměs polsky. Nedá mi to. Hraju překvapeného a upozorňuju své sousedy na slovanský jazyk mezi návštěvníky jejich schůze.

„Dieser Unfug wird übrigens auch nicht mehr lange dauern!“ energicky poznamenává muž s jízvou. Je prý to takový selský zvyk. Jako by německy neuměli...

S těmi sedláky m u s í m po schůzi pohovořit, umínuji si. Mezitím soustřeďuje pozornost ostrá debata o blížících se volbách, jež se rozproutila u vedlejšího stolu. Hádky je čím dále tím pohnutější. „Die Marxisten müssen ausgerottet werden!“ řve muž s prošeďivélou bradkou, sedící v čele stolu.

Bác! S protější strany místnosti přiletěla sklenice rovnou na tu bradku. Zmatek, výkřiky — z vedlejší místnosti, ve které se už scházejí lidé k přednášce, přibíhá rota hitlerovských úderníků, jež tam má službu k ochraně sálu, s druhé strany vráží do místnosti policie. Nikdo neví, kdo vlastně sklenici hodil. Trochu rozčilených slov — nic zvláštního se nestalo. Za chvíli je v šenkovně ticho.

Stařík leží na stole, s obličejem mu opatrně sbírají střepy, po krku mu teče proud krve se sodovkou. Lidé se vracejí zpět do sálu. Nad stolem visí květinami ozdobený nápis:

Trink dich satt
und ess dich dick
nur schweige still
von Politik.

„Die Leute haben ja heute nichts zu essen,“ rozpačitě poznamenává hostinský, vida můj neurčitý pohled k té tabulce. Zjednávali si tedy jinak „herrliche Zeiten“, myslím si.

A po tak případném úvodu z místní politické praxe odcházím za ostatními do sálu, abych se dozvěděl též něco z německé politické teorie.

„Was will Hitler?“

Usedám vedľa tých poľsky mluvících sedlákov, abyech príležitostne navázal hovor. Schůzi zahajuje miestni SA-Sturmführer — pán s akademickým titulom. „Ehemaliges Mitglied der russischen Tschecha“, takto na dnešní schůzi hlavní zvěstovatel vůle Hitlerovy, sedí vedle něho.

Pan doktor SA-Sturmführer reaguje na nepříjemný výstup v šenkovně obligatorním konstatováním, že žijeme v historické době — prý v době zániku německého marxismu. Tvrdí, že nešlo o nic jiného než o jeden z průvodních jevů tohoto procesu. Novodobá historie Německa má prý tři význačné mezníky: 18. leden 1871, 9. listopad 1918 a 30. leden 1933. To však (zdá se), bylo všechno, co pan doktor z historie věděl. Nevadí. Zbytek si vymyslí a to způsobem, který je pro hitlerovské agitační metody nanejvýše příznačný.

Po roce 1871 nabyli prý v Německu vrchu „spießbürgeri“, kteří se domnívali, že idea nacionalismu prakticky se jeví jen oslavováním císařských svátků, pořádáním národních slavností a stavěním soch národním hrdinům. Této vlažnosti a mírumilovnosti německých národovců prý využil smradiavý Žid jménem Mardochoaj (pan doktor zcela mimochodem podotýká, že si později dal změnit jméno na „Marx“), který chodil od továrny k továrně (!) a pod zámkou, že chce sociální reformu, získával stále nové a nové příznivce . . . das Geschäft wuchs, die Taschen waren voll . . . až nakonec způsobil, že většina německého obyvatelstva začala věřit, že jejich vlast jest mimo hranice německé říše — a tomu prý říkali internacionalismus! Na štěstí však přišel Adolf Hitler „ . . . und jetzt wissen wir schon ganz genau, wer unsere grössten Feinde sind: Marxisten, Franzosen und — Polen!“

Moji polští sousedé se mohou utleskat a ukřičet bouřlivým Heil! S těmi by byla asi těžká diskuse o jejich národnostních problémech.

Před chvílí jsme viděli sprostou rvačku, teď jsme slyšeli nejprohnanější lži. Na kolikáté hitlerovské schůzi se tento obraz už opakoval? A k čemu to všechno má vést? „Was will Hitler?“ Co provede s nesmírnou důvěrou, kterou v něj skládají miliony těchhle prostých lidí, o kterých ještě před dvěma roky panovalo obecné mínění, že jsou ve své většině marxisticky nejuvědomělejším národem v Evropě?

Maloměřšáctví na postupu.

To hitlerovci tak vysmívané „spießbürgrovství“ předválečných let se do Německa vrací nejrychleji. V prostředí, ve kterém strany nemají vroucnějšího přání, než stvořit si ze svých voličů nepřemýšlející slepé oddané následovníky, nelze se tomu příliš divit.

Znovu se objevují při všech příležitostech nekonečné řady vysokých cylindrů, občas na černých žaketech též válečná vyznamenání, císařské obrazy se opášují a snáší se s půd. A co především: zasněhují se prapory. Při zasněhování praporu evangelického mužského a mládeneckého sdružení visel v čele místnosti obraz císařských manželů. Pod ním byl černo-bílo-červený transparent s nápisem: „Auf allen Schlachtfeldern hat diese Fahne gewährt!“ A pod tím stálo ještě větším písmem: „Vom Jahre 1919 sitze ich im Parlament und bin doch nicht Parlamentarier geworden.“ (Dr. Hugenberg.)

Druhého dne jsem šel okolo. U dveří rozčileně hovořila řada lidí. Nahlédnu dovnitř. Místo vyzdobeného sálu hromada haraburdí, císařské obrazy roztržiskány, nápisy strženy a pošlapány a přes to všechno široký pruh narychlo sešité bílé látky s neumělým červeným nápisem: „Von Kommunisten zertrümmert!“

Rvačka je dosud nejplatnější argument v německé stranické politice. Hitlerovští úderníci i dnes, kdy jejich lidé mají v rukou administrativu, v mnohých případech raději volí dobrodružný způsob revolucionářů než úřední cestu, kterou by jim často bylo možno téhož cíle dosáhnouti snadněji. Zatím není v Hitlerově zájmu, aby jeho lidé ztra-

tili bojovnost, neboť ta je mu stále nejzávažnější zárukou jeho politického vlivu. Hitler si ostatně uvědomuje, že nyní nejlepší metody bude možno jeho lidem odvyknout teprve tehdy, až je bude lze nahradit pozitivním programem, který by jeho straníky plně uspokojoval. Jak k tomu dojde, dosud neví nikdo, a je tedy od režimu, který se nyní v Německu zařizuje, sotva možno očekávat, že vraždění z německých ulic odstraní. Ani zákaz komunistické strany by neoslabil komunistické Rotfrontkämpfer v jejich způsoblosti k boji. Jejich útočné organizace jsou totiž už zakázány déle než rok a po celou tu dobu prokazují, jak jsou k ilegálnímu postupu připraveny.

Ti, kdo se domnívali, že vyrazí Hitlerovi jeho nejnebezpečnější zbraň, totiž násilí, z rukou tím, že mu přiřknou nejvyšší odpovědnost, zmýlili se — pro Hitlera ani kancléřství není nic víc než bojovný a agitační prostředek. Ale ten omyl bude lze těžko v dohledné době napravit, neboť jest již všechno připraveno, aby to, co se v Německu dosud dělo ve stranické politice proti zákonům, odbyvalo se pod patronací úřední a za neutuchající iniciativy strany, která stojí v čele říšské vlády.

Dětská akademie neboli jak se nedospělí vychovávají k násilnostem.

V posledních měsících vyrojila se po Německu celá řada divadelních skupin, které propagují Hitlerovu stranu. Viděli jsme komedii o třech jednáních, zvanou „Hitlers Schatten über Deutschland“, naivní deklamátorský sketch „Hakenkreuz oder Sowjetstern“, politickou satiru „Unsere Rettung“, psanou pro berlínskou SA-Propaganda-Truppe a ještě několik jiných. Od německých komunistických scén, jež tu zřejmě sloužily za vzor, liší se tyto národní herci-bojovníci hned na první pohled tím, že u nich strážce umělecké není věnována téměř docela žádná péče. Komunisté svými propagačními scénami vytvořili před několika lety docela osobitý umělecký styl, a z jejich školy vzešla řada vynikajících herců a režisérů i divadelních výtvarníků, z nichž někteří dodnes pracují na velkých německých scénách. V těch hitlerovských divadlech jeví se ještě daleko horší bezprogramovost než v jejich akcích politických.

Poněvadž nás ovšem též zajímalo, jakým způsobem Hitler pracuje mezi mladými lidmi, šli jsme se podívat na akademii, kterou uspořádala jedna SA-Kampfbund-Bühne pro děti a dospělejší mládež. Hned při vstupu jsme byli překvapeni úpravou. Sál byl docela stejně upraven jako pro velké hitlerovské schůze! Jen nápisy byly trochu jiné (aby byly mladému publiku přístupnější), dále místo obvyklých SA-mužů měli pořadatelskou službu kluci od 10 do 15 let, vesměs v hitlerovských uniformách, a konečně místo gramofonových desek s bouřlivými řečmi prodávaly se v sále vedle naivních vlasteneckých fotografií oplatky, na kterých stálo: Es gibt keine Freiheit ohne Kampf — es gibt keinen Kampf ohne Opfer!

Co si ti kluci a děvčata mysleli, když tak bojovně zdobené cukroví s důležitým obličejem chroupali, nevím. Co si měli myslet, stálo velkými písmeny nad jevištěm:

„Sei auch Träger deutscher Art!
Werde deutscher Sturmsoldat!“

Docela ve stylu velkých hitlerovských podniků bylo i zde hodinu před začátkem docela přeplněno. Hakenkreuzy na praporech, na fáborech, na stolech, na pianě, na nápojevědní budce, na kabátech, na kravatách — prostě všude. Na programu jsou recitace a divadelní hra. Na jevišti se objevuje klouček asi osmiletý; zvedá pravici, zdraví: Heil Hitler! Potlesk. Zlatovlasý chlapec s vervou recituje o „rote Mordpest des Kommunismus“, o vraždění, o statečných SA-mužích. Nadšení pěti- až sedmnáctiletého publika nezná mezí. Tatínkové, maminky, babičky a dědečkové poslouchají v pozadí se zářícími zraky. Vidíme, že jde převážnou většinou o příslušníky vrstvy dělnické a chudší středostavovské.

Na scénu vystupuje asi desítileté děvčátko. Heil Hitler! Přednáší dojemnou báseň o mamince, které „die rote Mord-

bande“ zabila syna. „Was gegen uns ist, muss verschwinden“, končí odhodlané. Jde nám mráz po zádech z téhle výchovy k nenávisti.

Divadelní hra, která je potom na programu, se jmenuje „Braune Helden“, a je v ní to politické zabíjení, o kterém se tu dosud pořád jen recitovalo, též velmi drasticky a nározně předvedeno. Jásot, který při tom každou chvíli z dětských hrdel zaznívá, působí na nás hodně nevesele.

Jak se vychovávají k násilnostem dospělí.

Jak se provádí výchova k násilnostem u dospělých, předsvědčili jsme se zanedlouho. Pojízdnou, znamenitě však vybavenou výstavu Deutsche Front jsme zastihli v jednom z větších východoněmeckých měst. Byla umístěna v rozlehlé tělocvičně měšťanské školy, neboť její střed tvoří tři ohromné plastické mapy (každá o rozloze asi patnácti čtverečných metrů), znázorňující francouzské bojiště za světové války.

Vzestup hitlerovského hnutí a hlavně neutuchající propaganda nacionálů Hugenbergových způsobily, že zásluhy ve světové válce na poli cti a slávy dobyté mají v Německu už zase hodně vysoký kurs. Kolem těch map bylo lze po celý den viděti nekonečné řady ohnivých zájemců a bylo možno vyslechnouti řadu pohnutých rozmluv bývalých vojáků.

„Zrovna tuhle jsme stáli — tady pod tím kopcem. V tamhle té vesnici jsme naposledy odpočívali. A vidíš: tady za tu cestu mne odnesli, když jsem byl raněn.“

A jiní zase si hrají na vojévůdce. Obratný tvůrce těch plastických čtverců nasázel na všechna důležitá místa elektrické lampičky, které lze rozsvěcovat stisknutím jednotlivých knoflíků, soustředěných na desce umístěné v čele každé mapy. A tak milí vysloužilci slavné vojny stojí po celé hodiny u té desky, rozsvěcují lampičky v propasti smrti pod Douaumontem („vidíš, tady zůstalo nejméně třicet tisíc mrtvých“), na Forts de Veaux („trvalo čtyři měsíce, než se překročilo těch padesát metrů, které dělily francouzskou hordu od našich vojáků, a nejméně sto tisíc lidí z obou stran to zaplatilo životem“). Lampičky blikají ve Fleury, v Besiers, u Mrtvého muže, ve Verdunu, muži ohnivě vykládají svým trpělivým manželkám a dětem, co by se bylo stalo, kdyby ta přední švadrona... a kdyby se nebylo přehlédlo... a kdyby se bylo předvíдалo...

Ale neslyšíme ani slova o hrůze! Ve válce se nezabíjí, ve válce se bojuje. Válka není vraždění, válka je hrdinství. Mentalita skutečně těžko pochopitelná u národa, který už čtrnáct let je skoro bez ustání zmitán následky války právě přestálé.

Na stěnách jsou rozvěšeny obrázky. Takhle vypadala ta a ta francouzská pevnost před vpádem našeho vojska, a takhle ji zřídili naši dvaadvacítníci. A jiné podobné. Za hodinu, kterou jsme ve výstavě ztrávili, vstřídalo se tu vedle několika školních výprav pět společných návštěv spolkových, jejichž řečníci se vesměs předstihovali v odhodlaném ujišťování, že „die Zeit der Rache ist nicht mehr weit!“

Tahle výstava se stěhuje přibližně každý týden do jiného města. A je prý těch pojízdných výstav v Německu několik. „Ein Staat wird geboren aus ewigem Kampf“, stojí napsáno v čele jejich brožur. To dnes Němci vědí lépe a drastičtěji než kdo jiný. Ale jaký účel sledují tyto náročné dokumenty „německého pokoření“, než nové roznecování německé bojovnosti?

Cesta k sjednocení je trnitá.

„Es ist da die Stunde der nationalen Einigkeit!“ prohlásil nedávno Hitler. Prohlížíme v kavárně ranní listy — málem bychom tomu věřili! Ach tak: opoziční listy od sociálně demokratických počínajíc jsou vesměs zakázány. Pročítáme na návěstních sloupech ohlášené projevy a volební

plakáty. Plakáty levicové jsou v mizivé většině. Censura náváští i zákazy projevů řádily též zde.

Es ist da die Stunde der nationalen Einigkeit! Zbývá už jen vyvraždit přibližně patnáct milionů marxistů.

Židovská otázka na německém venkově.

Na malé křižovatce trati Vratislav—Katovice marně sháním spojení. Rozmrzele vycházím z nádraží do městečka a hledám, kde bych ztrávil skoro tři hodiny času, které mi zbývají. Vstupuji do hostince. Je neděle. U dlouhého stolu sedí řada uniformovaných SA-mužů. Hulákají nejnestydatější antisemitská hesla. Hostinský — zřejmě žid — se krčí za pultem a mlčí.

„Nu — máte dnes plno,“ přistupuji k němu.

„Co je to platné?“ odpovídá zaraženě. Po chvíli hovorů se dovídám příčinu jeho sklíčenosti: „Pijí zde celé odpoledne — a co když nezaplátí?“

„Zavoláte policii.“

„Policisté jsou v celém městečku čtyři — a i z těch jsou tři hitlerovci.“

„Tak proč jim naléváte?“

„Pane, to si nedovedete představit, v jakém strachu tu dnes židé žijí. Což jim mohu něco odeprít? Ještě že ke mně chodí! V Ober-Markterwitz je židovský obchodník, u kterého najednou přestala kupovat celá vesnice. Rád by se odstěhoval. Ale bojí se a neví kam.“

„Za hranice?“

„To bychom teď nejraději všichni. Ale jak? Vždyť tu máme nemovitosti, rodiny, zařízení živnosti — a potom: Opět se nutno ptát kam? Při stěhování za hranice by tenhle problém byl ještě daleko složitější. Kde není nezaměstnanosti, krise, bídy?“

„Ale zdá se, že vás tu mají lidé docela rádi? Ve Vratislavi, v Berlíně či v některém jiném z velkých měst by do židovského podniku takhle mírumilovně nešli! Tam by sotva vystačili jen s nadávkami.“

„Jsou tu v místě jen dva hostince a ten druhý hostinský je sice křesťan — ale vzal si židovku. Takže to zdejší hitlerovci mají skoro jedno. Můžete si myslet, že ten druhý má teď u nich ještě horší očištěc — a co teprve jeho děti! Minulý týden se už po městě říkalo, že se dá rozvést...“

„A to tu antisemitismus býval vždycky?“

„Co vás napadá! Jsou tomu sotva tři roky, co to tak začalo. Já jsem byl ještě loni velitelem hasičů a místopředsdou zpěváckého spolku!“

„A teď už nejste?“

„To by teď nešlo. Víte, nám venkovským židům to bylo ze začátku dost divné a skoro nepochopitelné, že máme být od nynějška považováni za něco jiného než naši nežidovští sousedé. Cožpak městští židé! Tam byl antisemitismus vždycky hodně silný, a oni někde tvořili skutečně kastu pro sebe. Ale nás je tu na venkově v každém kraji několik málo rodin, a to ještě s těmi, kteří se přistěhovali z Polska, se stýkáme méně. Věřte mi — právě proto, že nám jsou svými zvyky příliš židovští. Srostli jsme se zdejšími lidmi, máme jejich způsoby, jejich zájmy i tužby. Já vím, že to i těm našim sousedům bylo divné, když na nás šli s antisemitismem. Přišel rozkaz z ústředí — tedy poslechli: napřed ani pořádně nevěděli, kdo je v místě žid, potom sem přišla na nějaké udání z Vratislavě hitlerovská kontrola, a naši sousedé se stali ostražitějšími. Městské noviny čtou, vidí, co se děje jinde, my židé jsme zde vesměs poměrně zámožní, závistníků je dost, a tak se to i tu vyvíjelo postupně — až dnes už se příliš nedíváme, najdeme-li ráno v domě vytrískaná okna.“

Nesnáze pruského byrokratismu.

Četli jsme ve vratislavských novinách úřední zprávu, v níž stálo:

... národní socialisté, kteří byli napadeni, se bránili přísně v mezích sebeobrany, s komunistické strany se ostře střídalo, jejich surový útok mohl být jen s obtížemi odvrácen...

Poněvadž jsme věděli, že šlo o napadený komunistický sekretariát, nemohli jsme se dost vynadivit nad větou: „národní socialisté se bránili přísně v mezích sebeobraný“. Šli jsme tedy do nemocnice, kde nám ošetřovatel v rozmluvě prozradil cifry: leželi tam tři národní socialisté, z nichž jeden byl raněn těžce. Komunisté byli uloženi v jiném nemocničním křídle — z opatrnosti, neboť i v nemocnicích tu už došlo k politickým rvačkám. Ptáme se po počtu zraněných komunistů — bylo jich čtyřiačtyřicet! Z nich osm těžce. „S komunistické strany se střídalo“, stojí v úřední zprávě, „jejich útok mohl být odvrácen jen s obtížemi“.

Kdyby hitlerovští patroni Bedřich Vilém a Bedřich II. (zakladatelé vojenského a hlavně byrokratického pruského státu) vstali z mrtvých a tohle objektivní úřední zpravodajství četli, velmi by se asi podivili. Kaprálské mozky pruských policejních byrokratů jsou nyní v každém jednotlivém případě stavěny před ožehavý problém: účta k vládě a kancléři či účta k pořádku? A tyto dvě složky úřednického svědomí nebyly v Německu dosud nikdy v takové neshodě!

Slavnostní pohřby, které si uvykli národní socialisté vypravovat zabítým, bývaly za války určeny jen pro zvlášť zasloužilé hrdiny. Jeden z jejich zabítých byl nedávno pohřben na berlínském hřbitově Invalidů vedle nejslavnějšího německého válečného letce ze světové války von Richthofen. Jaké vyznamenání to mělo být a jak to na prosté Berlínany asi působilo, pochopí každý, kdo někdy byl v berlínském válečném muzeu (tak zvaném Zeughausu) a kdo tam viděl, jak královské pocty vzdávají Němci ještě dnes Richthofenovu letadlu. Ten hitlerovský mučedník se jmenoval Maikowski a je o něm známo — že v prosinci 1931 zabil v Berlíně komunistického podvůdce Langeho.

Politické vraždění v Německu podobá se nyní už doslova zhoubné epidemii. V nějakém, řekněme východopruském městě, je někdo z politických důvodů zabit. V třech jiných městech (v jednom pruském, v jednom bavorském a jednom badenském) uspořádají příslušníci jeho strany smuteční projevy, z nichž nejméně jeden se též neobejde bez lidských obětí. I uspořádá ústředí strany zabitého hromadný tábor lidu, který se pořádá přes policejní zákaz — a při kterém to zaplatí životem demonstranti i policisté. Oko za oko, zub za zub. Nad otevřenými hroby se modlí kněží, a řečníci důrazně hlásají prusácké: „Ihr habt euere Pflicht getan!“ Hle hrdina, který padl pro prapor a vlast. Hudba hraje „Ich hatte einen Kamaraden“, družičky s bílými květy pláčí, páni s cylindry se modlí otčenáš.

„Váš úderný oddíl dosáhl nejvyššího cíle,“ hlásá duchovní, „po celé říši je znám pod jménem Mordsturm. Vzpomínáme dnů Skageraku, vzpomínáme sbratření všech národních smýšlejících Němců. Vaším obětem vděčíme, že zde můžeme svobodně hlásat slovo boží...“

To je na věci nejhorší, že v Německu tolik lidí věří, že boj, který se tu odehrává, je boj za svobodu a jednotu německé říše. Nad otevřenými hroby přísahají socialisté jednotnou frontu a boj proti fašismu, šovinisté vášnivě zdůrazňují zase svoji vzájemnost a svým zabítým druhům přísahají boj proti socialismu.

Všechny ty hekatomby životů byly dosud obětovány docela nadarmo. Jejich počet však ještě dávno není dovršen — občanská válka ve své příšerné vleklé formě neustává, a to, co se nyní v Německu děje, není ještě poslední boj, který by vedl k vykoupení německého klidu. Násilím lze totiž zjednat pouze uklidnění zdánlivé, jež ve skutečnosti není vlastně nic víc než dočasným ochromením sil soupeřových.

Přední německý socialistický žurnalista, vedoucí redaktor známé Weltbühne, Carl von Ossietzky, nedávno napsal:

„Německé pravicícké strany stojí v mnohém směru daleko za našimi přáteli s leva. Ale předčí je daleko chladnou a cílevědomou vůlí po moci, jakož i postřehem pro rozhodující politické okamžiky. Republika neprohrála tuto bitvu proto, že se dopustila nějaké listopadové zrady 1919 či jiných

hanebností, jak se jí předhazuje, ale poněvadž jí v pravém slova smyslu chybělo na nutné životní energii, kteroužto vlastností německá pravice přímo oplývá.

Kontrarevoluce obsadila bez boje vrcholky. Ovládla nížiny — a my nyní žijeme v politických nížinách... Levice bude patrně musit začít znovu od začátku — a s novými lidmi.“

Napsali jsme zde už v době, kdy jsme do „Prítomnosti“ posílali zprávy o tom údobí německé politiky, ve kterém krok za krokem socialisté i strany levého středu ustupovali hitlerovskému náporu, že nedůvěra Němců nepatří tak myšlence socialistické jako především těm, kdož v posledních letech byli v Německu povoláni, aby usilovali o její ztělesnění. Problém socialismu v nynějším Německu je tak důležitý a složitý, že zasluhuje, aby byl rozebrán zvlášť.

O. Weisl.

poznámky

Jako v amerických veselo hrách

I nastane najednou honička: Jedněmi dveřmi hrdina uteče, aby vystřelil ze druhých hlavu; dostane přes ni nebo aspoň uvidí zase své pronásledovatele a běží zpátky, aby vylezl jinými dveřmi. A tak se to opakuje, až všechno nakonec dobře dopadne a celkem se nic nestalo. Těmto veselo hrám podobá se proces, který prodělávají některé předlohy zákonů, než se stanou zákony. Je třeba si všimnouti těchto veselých historií, abychom se z nich poučili o některých vadách demokracie, t. j. systému, který přece jen pokládáme za poměrně nejužitečnější a nejrozmumnější z různých systémů vládních. Rozdíl od veselo her je ten, že hrdinové zůstávají anonymní, vystupující tu jako „přípomínkové řízení“, tu jako „meziministerské jednání“, „poradní sbory“, „ankety“ atd.

Od roku 1929, a snad i dříve, byli jsme přesvědčováni v novinách o tom, že zákon o povinné tělesné výchově je před uskutečněním. Pětřádkové noticky v novinách dostaly občas přes hlavu a, vycházejíce z temných koutů a nemohouce snést ostré světlo světa, ráčily vždy na čas zmizet, aby nás pak překvapovaly stále a stále, měnice své formy, názvy, vyšňořeny přijatelnějším slohem. Ze zákona, který loni zdál se před uskutečněním, nic nebylo. Byl to návrh v podstatě dobrý a správný, avšak, chudák, prodělal dosti přeměn, než se objevil nakonec v přijatelné formě. Všimněme si však rezie, s jakou nám byly v jednotlivých fázích vývojových návrhy předkládány, abychom viděli, jak se na veřejnost chodit nemá. Patřilo kdysi k základní politické ctnosti, dovést předvídat, to jest v našem případě dovést rozpoznat, jaké účinky budou mít návrhy na veřejnost. Tato ctnost není bohužel dnes respektována. Máme raději pokoutní návrhy bez předvídaní.

Rezie selhala ovšem dokonale i při podávání návrhu na změnu § 144. Nemluvíme už ani o tom, že lékaři, kteří měli vlastně v poslední instanci zákon provádět, nebyli informováni a teprve dodatečně probírali návrh na svých schůzích. Nemluvíme ani o samozřejmosti, že dnešní § 144 opravdu stojí za to, aby byl reformován nebo zrušen, neboť je přežitkem starých dob. Otázka je však při nejmenším: bylo třeba, aby osnova vzbudila takový odpor? Bylo na př. třeba, aby naši katolíci byli nuceni volat o „vraždění nemluvnátek“, když v klerikálním Polsku podobná osnova prošla snadno?

Mohli bychom si všimnouti dále osudu školské reformy — zde jsou ovšem i jiné příčiny. Mluví-li se totiž u nás o demokracii, zapomíná se obvykle na to, že k demokracii nepatří jen lid, ale i vůdcové, to jest lidé, kteří se nebojí o sobě se postavit za určitý názor a prosazují jej veřejnou kampaní, otevřenou a nebojácnou, i tehdy, když „lid“, „národ“ je proti němu. Kdo si dnes u nás troufá veřejně se stavět za určitý názor? K demokracii víře v lid patří bohužel — bohudík — také víra ve vůdce. Odvolávání se na lid, národ, je většinou buď pověra nebo demagogie. Představte si, prosím, kdyby se na př. za návrh na povinnou tělesnou výchovu veřejně exponoval profesor Weigner a ne novinářská „přípomínková řízení“ a „meziministerská jednání“. Kdyby pro reformu či zrušení § 144 mluvil veřejně na př. profesor Šamberger a plnými jmény šéfově Státního ústavu zdravotnického! O zákonech v poslední instanci mají rozhodovat vzdělání jednotlivci, kteří se nebojí veřejně vystoupit — a ovšem nepokládají se jen za hlásnou troubu lidových instinktů a nálad. Dnes zatím jsme

to dovedli jednak k úplné izolovanosti vůdce od lidu a k nedůvěře v odbornictví, jednak se spoléháme, že „nakonec to to dobře dopadne“. Bylo by dobře, kdyby jednou pro vždy zmizela teorie, že „lid to chce, lid má pravdu“, že vůdce má poslouchat „hlasu lidu“ (který, jak známo, může být chytrý neb hloupý), že se má dát lidem věst, že se má dát poučovat lidem („učme se od dělnictva“), v němž ukryty drímají hluboké pravdy. Je to demokratická pověra, která hraničí s demagogií, pověra ovšem, hlásaná jak hitlerovci, tak komunisty, ruskými pravoslavnými jako bolševiky, stoupenci Tolstého jako Dostojevského a Thákura. Kdyby aspoň ti, kteří o lidu mluví, mezi lidem žili — ale povalovat se po kavárnách a v diskusních kroužcích?

Naše školská reforma, abych navázal na dřívější zmínku, v níž by se nic nedělo, dostala se aspoň trochu kupředu, našel-li se jednotlivce — doc. Příhoda — který svůj návrh snažil se provést beze strachu a s energií a vytvořil dílo sice nedokonale, ale něco. Kdo by se ohlížel na lid a na poměry, zajistě bv reformu nezačal.

Ale nejen to: zdá se být jednoduchou pravdou, že každá věc stojí p e n í z e a žádná reforma a žádná idea nebyla zaplacená rosou a manou nebeskon, ale penězi. Je to zvláštní zjev: nejen profesori, ale i lidé t. zv. praktičtí, jejichž životním cílem jsou peníze, přijdou-li do spolku neb do veřejné činnosti, rázem zapomenou na peníze (které nejdou z jejich kapsy). Naše školy vychovávají ovšem z jakési záhadné mravní slušnosti děti tak, jako by hospodářství neexistovalo; divme se, ustoupí-li pak v životě rázem mravní ideály ideálům peněžním. Dospělí lidé pak přesazují kulturu do schůzí a anket a porad, věnujíce se řečnickým, anketovým, schůzovým, diskutováním a visíce ve vzduchu diví se, že se na světě nic nemění. Všimli jste si návrhu na povinnou tělesnou výchovu? Kde se seberou peníze? Jak to krásně bylo ještě v r. 1932 rozhlášováno: vláda to zaplatí, „zarádí peníze“, obce s jásotem postaví hřiště a cvičiště, spolky dostanou podpory, bude postaven tělovýchovný ústav, najmou se mravně bezúhonní učitelé a profesori. Kdo by neměl radost? — Zavedeme sociální indikaci a poněvadž jsme zapomněli na to, že by veřejné ústavy a nemocnice nestačily pojmouti nával žen, které si dají provést potraty — postavíme si jako v Rusku nová abortaria čili potratárny? Postaví si je patrně lékaři za své peníze a právníci jim na to přispějí.

A tak by to šlo dále. Činná škola, o níž do omrzení diskutují dnes kantori, potřebuje laboratoří a dílen nejen v Michli a Nuslích, ale i na vesnicích a malých městech. Kde na to vezmete peníze?

Jdeme-li bez fantasmírování a (pokud to dovedeme) střízlivě na různé reformně-mravně-pedagogicko-sociální pokusy, poznáme, že to v nich přece nekonec nevypadá jako v oněch veselohrách. Střízlivostí a počítáním si ušetříme mnoho zklamání a rozčarování.

T.

Deset let rozhlasu

Letos tomu bude deset let, co zahájil činnost československý rozhlas, Radiojournal. To jest vhodná příležitost k oslavování, ale také příležitost vhodná k tomu, abychom se poohlédli po vývoji rozhlasu.

Před lety nebylo lehké dostat koncesi na radiopřístroj; člověk se spíše oženil, než sehnal všechny dokumenty potřebné k získání koncese na radiopřístroj. Jest totiž u nás jeden princip velmi silný: princip nedůvěry. Přesvědčení, že občané potřebují přísného dozoru, že lépe se na ně dívat s nedůvěrou, než s důvěrou. Přicházel radiopřístroj. Úřady soudily: co s ním ten radioamatér bude dělat? Měly nedůvěru a proto šly s přísností na radioposluchače. Marne tehdy odborníci varovali. Přešlo se přes ně. Dnes prostý fakt, že radiopřístroj možno v několika minutách přihlásit bez jakýchkoliv formalit na poštovním úřadě, nejlépe potvrzuje, jak se u nás v počátcích chovalo. A touto přísnou praxí se chovalo i jinde. Jak dlouho to u nás trvalo, než byly povoleny radioamatérům vysílací stanice, které i v rukou radioamatérů mají takový velký význam?

V počátcích rozhlasu radiopřístroj byl drahý a radiosoučástky rovněž. Vládl tu téměř monopol. Pomalu se rodil domácí radioprůmysl. Bylo to namnoze gründerství, bez zkušeností, bez smyslu pro organizaci a dělbu práce, gründerství, které uvítalo radiohorečku, vlnu zájmu o rozhlas jako situaci, kde přes noc lze vydělati statisíce. Bylo by chybou svádět vinu jen na radioprůmysl a radioobchod. Ale domácí radioprůmysl svojí cenovou politikou kopal si hrob a připravoval pomalu invasi cizího kapitálu a cizího radioprůmyslu, který byl podporován jednotlivými politickými stranami, které při té příležitosti si tu opatřili nějakou tu sanaci, tu zase jiné výhody,

které nikdy nebyly úměrné tomu, co získával cizí kapitál, který v Československu našel opravdu svoji kolonii. Cenová politika, celní politika, otázka patentů, atd. vše to se řešilo bez ohledu na zájmy radioposluchače, bez ohledu na zájem rozhlasu. Ještě dnes jsme zemi s velmi druhými radiopřístroji, ač mzdy dělníků v našich radiotovárnách, které povětšinou jsou jen krycí firmou pro cizí kapitál a cizí průmysl, jsou dvakrát až třikrát nižší, než v jiných státech s rozhlasem vyspělým. Výsledkem této pochybené politiky jest skutečnost, že pokud jde o relativní počet posluchačů nestojíme na tom místě, které bychom v rozhlasu mohli zaujímat jako stát s vyspělým průmyslem a stát se slušnou kulturní úrovní.

Také vlastní rozhlasová síť byla u nás stavěna poměrně pomalu. Nejlepším dokladem tu jest, že liblická celostátní stanice, která se slušně dlouho stavěla, jest — ač dlouho již vysílá — stále ve stadiu pokusného vysílání a nebyla dosud řádně přejata; při tom zlobí svoje posluchače stálými technickými poruchami. Vleklé, velmi vleklé tempo vidíme také při stavbě rozhlasového paláce. Již minulý rozhlasový propagační týden hovořil o dokončení rozhlasového paláce, a teprve nedávno jsme slyšeli v rozhlasu, že presidium a sekretariát Rj. se stěhuje do rozhlasového paláce, aby toto rozhlasové stěhování dávno ještě nebylo skončováno. Mají pravdu ti, kteří říkají, že soukromník sotva by si mohl dovolit tak pomalu stavět palác; snad mají pravdu ti, kteří říkají, že až bude rozhlasový palác technicky dokončen, bude již určitým anachronismem, neboť zatím co se pomalu stavělo, šla rozhlasová technika mílovými kroky i pokud jde o stavbu studií, atd.

Také otázka organizace rozhlasové správy zůstala nedořešena, zůstala nadhozena, zůstala v podstatě tak, jak byla upravena v počátcích rozhlasu, kdy okruh těch, kteří mají na rozhlasu zájem, byl podstatně jiný, než dnes. Reorganizovat Radiojournal znamená přizpůsobit jeho organizační formu a jmenovitě jeho složení dnešním poměrům v široké té rozhlasové obci. Jde tu také o vztah rozhlasu k veřejné správě; jde tu o vnitřní otázky na př. o to, aby rozhlas měl svého ředitele, neboť dnes splývá funkce ředitele a předsedy jednatelešského sboru rozhlasové společnosti, což jest stav, který snad má svoje výhody, ale současně stav, který nemůže být definitivní. Nebyla také řešena otázka rozhlasového poradního sboru, který má být pojítkem rozhlasové společnosti s širokým okruhem těch, kteří mají na rozhlasu zájem, ač tento zájem jest motivován jakkoliv, ať jest to zájem posluchačů, kulturních organizací, technických organizací, atd. Ti, kteří si nepřejí rozhlasového poradního sboru, říkají, že už něco takového tu jest, ale že tento poradní sbor spí. Říkají, že dnešní neutešené poměry veřejné neslibují, že tato instituce by mohla něco kloudného pro rozhlas znamenat. Tento poradní sbor rozhlasový by byl — kdyby se mu dalo, co mu patří, kdyby jeho rady byly uznávány — zárukou toho, že Radiojournal se nestane úřadem, který v posluchači rozhlasu vidí objekt své činnosti, ale instituci, která by považovala posluchače za subjekt, kterému se musí rozhlas přizpůsobiti, jsa si při tom vědom svého poslání kulturního. Bylo by dobře překonat již jednou odpor těch, kteří chtějí v rozhlasu udržeti status quo, který není slučitelný se stálým vývojem rozhlasu.

Mohli bychom uvést řadu rozhlasových otázek, které netrpělivě čekají na svoje vyřízení. Jest tu důležitá otázka ochrany rozhlasu před poruchami. Šlo tu i o finanční základy rozhlasu, když rozhlas dostal zkrácený podíl z rozhlasového poplatku. Protestovalo se proti zkracování položek na lidovýchovu, na umění, na divadlo. Přešlo se však poměrně tiše přes to, že finanční základna Radiojournalu byla značně oslabena, ač jde o kulturní instituci nad jiné významnou.

Porovnáme-li zájem o rozhlas u nás, s tím, jak to jest v cizině, vidíme, že u nás zájem jest velmi malý. Kdy se u nás v parlamentě hovořilo o zásadních směrnících rozhlasové politiky, ač by se o nich mělo hovořiti s toužebností, s jakou se díváme na otázky obecného, středního i vysokého školství atd? Po této stránce není tu dostatečného zájmu a možno mluvit o přímém podceňování významu rozhlasu. V této věci levice, socialistické strany, jsou slabší, než by se dalo předpokládati; i tu se ukazuje, že není každá otázka otázkou moci, ale otázkou zájmu, otázkou, jako dovedu svoji moc uplatnit. Po té stránce jest paradoxní situace, že konservativní agrárníci relativně mají více zájmu o rozhlas, než socialisté, kterým tato moderní kulturní instituce by měla býti nad jiné milou a blízkou. Tu nestačí si v maličkostech stěžovat, vybíjeti se v maličkostech, osobních útocích na osoby, které s věcí nemají ničeho společného, ale tu jest potřeba rozvinouti plán a opráti o základní jasné stanovisko, zcela nerozpačité a nerozbihaající se v detailech.

Díváme-li se takto na situaci našeho rozhlasu, vidíme, že mnozí jsou mu mnoho dlužní. Možná skoro říci, že měříme-li to našimi poměry, jest náš rozhlas v mnohém dobrý. Byl by mnohem lepší, kdyby rozhlasová společnost našla živější poměr k všem proudům, které mají vztah k rozhlasu, kdyby širším kontaktem s veřejností zvýšila svoji iniciativnost. Porovnejte jen, že ten brněnský rozhlas — nesouhlasil bych s ním se vším — má lepší prostředí, lepší milieu spolupráce, nezkalené vším tím, co přináší život hlavního města Prahy. Náš rozhlas má mnoho zatuchlých koutů, do nichž jest potřeba pustiti hodně zdravého, čerstvého vzduchu. Mnohé špatné vlastnosti našeho veřejného života ohrožují i náš rozhlas; rozhlas pak jest příliš silná, tvořivá, kladná moc, která potřebuje, aby se jí dalo vše, čeho potřebuje, aby ukázala, co dovede. Dluh českého života k jeho rozhlasu jest příliš velký, než abychom neměli uvažovat, jak v brzké době — ještě v předvečer jubilea rozhlasu, bychom dali rozhlasu, co mu patří.

J. Gutwirth.

Omlazování stran

Zdá se, že strany počínají nahlížeti, že s „tou mládeží“ jest nutno něco udělati, a že jsou ochotny uvažovati o omlazení. Není to tak lehké. Politické strany dovedou sice hlasitě volati po tom, aby ti, kdož přeluhují ve státní službě, šli do pense, a ustoupili mladším, ale daleko už nemají té odvahy to říci svým vlastním přesloužilcům. Odjakživa byl v politických stranách ctěn a vážen „starý příslušník strany“. A což teprve tehdy, když se nejedná o prostého vojáka, ale o člověka, který zastává čelné funkce ve straně? Jak mu to říci, aby odešel a ustoupil jiným? Kterým to říci a jak jim to říci? A které z mladých dáti na jejich místo? — Nutno říci, že právě tak jako se nerozřeší otázka politické mládeže tím, že několik jejich lidí dostane několik čelnějších míst, právě tak otázka omlazení politických stran nemůže se vyčerpati jen tím, že do stranického aparátu se vradí několik mladších lidí. Několik dobrých mladých lidí na čelných místech v politických stranách může znamenati přínos nového ruchu do politických stran. Může, ale nemusí. Vždyť i mezi našimi poslanci jest několik mladých lidí, a nepozorujeme, že by jejich mládí se projevovalo nějak odlišně. Jdou vyšlapanou cestičkou. Problém politické mládeže jest svým obsahem závažnější, než aby jeho řešení mělo skončiti tím, že by několik mladých lidí se dostalo na stará místa. Omladit strany, to neznamená jen uvést mladé lidi na některá místa ve stranách. Jest potřeba strany omladiti důkladněji. Strany svoji agitací, svým organizačním životem, svým dialektem i žargonem kotví v časech dávno minulých. Schůze, jejich vedení, obsah, stranická hierarchie, vnitrostranické jednání, rozhodování, neodpovídá dnešní době a nemůže zaujmouti dnešní mládež, která žije v prostředí podstatně jiném. Na celém vnitřním životě našich stran leží prach minulosti; stranický život žije podle regulí, které byly přirozené a pochopitelné před lety, ne však dnes. Tím se také stává, že stranický život dovede upoutati ty, kterým tyto formy stranického života přešly již do krve, ne však ty, kteří nemají vztahů k minulosti, a kteří žijí v rámci dnešního života. Vnitrostranický život se nepřizpůsobil těm velkým změnám, které prodělal všední život každého z nás. Tím se stává, že plenárky stranické, na nichž „účast všech příslušníků jest povinná“, zejí prázdnotou. Strany se drží starých, přezlých forem, a v tom to je, že nepřitahují, že nezískávají nové lidi k pospolitě práci. Proto omlazení politických stran nemůže se vyčerpati tím, že někteří přeluhující budou nahrazeni mladšími silami. To jest osobní stránka věci, ale strany musí jíti dále a omladiti celý svůj stranický život, nechtějí-li se dostati zcela vedle toku společenského.

V. G.

Kdo šíří po venkově paniku?

„Z krise se dostaneme jen, když každý sníží svoji životní míru úměrně svému důchodu. Přejít z deprese bude jen velmi povlnový a bude umožněn pouze odstraněním všeho, co je v cestě soukromé iniciativě. Jdeme do nejtěžších šesti měsíců. Všecko ulehčování znamená prodlužování krise. Musíme odstranit sociální zařízení, která přesahují nosnost hospodářského života. Jest to sociální pojištění a jsou to podpory pro nezaměstnané. Žádný stát nemůže unést takového břemena. Nelze také udržet nadále vázanosti mezd, naopak musíme dospěti k pružnosti na trhu práce. Jest třeba žádat, aby jako v Německu i u nás byla zavedena pracovní povinnost za mzdy podle výdělkové možnosti závodu. Je třeba žádat, aby se odstranil švindl, který se provádí s položkou pro nezaměstnané, aby se jí nezneužívalo k politickým účelům a k rozvracení základů státu...

Jestliže se to nepodaří, přijde záplava, která smete všechno, která pohrbí vás i nás, a nikdo nás nezachrání před inflací. V zájmu celého hospodářství, v zájmu udržení tohoto státu, naší samostatnosti, v zájmu demokracie a v zájmu i toho sociálního pokroku, který je možný, zapřísaháme, aby se provedlo to, co se provést musí. Jsou jenom tři možnosti: demokracie, která znamená pravdu a odvahu. Vláda presi-diální, nebo ať se jakkoliv říká formě diktatury, která znamená odvahu. A pak je třetí možnost: zhroucení.“

To jsou doslovné citáty z řeči profesora dra Brdlika, vice-guvernéra Národní banky československé, tedy muže, který má velmi značný podíl na rozhodování o československé měně. Nebudeme se pouštět do nového sporu o jeho názory. Nepůjdeme znovu na pole statistických hádek, neboť sám na schůzi Zemědělské jednoty, kde promluvil tato slova, upozornil na ošemetnost statistických výpočtů — cizích. Ale nemůžeme pominouti tónu a způsobu, kterým prof. Brdlik mluví. To jeho „buď anebo“ je příliš osudné, než aby mohl zůstat lhostejné. Není pochyby, jak si jeho venkovští posluchači v dnešní době, která má tak otevřený sluch vůči každému pesimismu, vyloží jeho řeč. Kdyby měly být vývody pana vice-guvernéra správné, pak bychom opravdu musili si už skoro zoufat. Ale na štěstí je působení pana prof. Brdlika omezeno na jeho spravovadný ústav, na neštěstí však i na Národní banku a na řečnění mezi venkovským obyvatelstvem. Nemá-li prof. Brdlik dost politického vlivu, má jistě dost jiné příležitosti, aby uplatnil své názory, než aby musel propagovat je u venkovských posluchačů způsobem, který působí jistě zhoubně.

E. V.

Katolicismus bojující

Katolický tisk věnuje hojně útoků školským plánům ministra Déreera. Jde patrně o to, aby katolicismus se opět jednou ukázal svým lidem v plné své síle a výzbroji, aby katolíkům bylo připomenuto, kdo je chce zastupovati a hájiti, aby se jim nic nestalo. Katolicismus se totiž u nás velmi málo projevuje a Déreerovy školské reformy jsou vítanou příležitostí provést před katolickým lidem takovou přehlídku.

Katolicismus mnoho mluví o své síle. Byla získána — byť ne v té míře, jak o ní mluví katolický tisk — ne tím, že by katolicismus podmaňoval svoji myšlenkovou přitažlivostí, ne tím, že ukázal, že jest oním principem, dle něhož společnost lidskou lze nejlépe, sociálně nejspřavedlivěji uspořádat. Ne. Síla politického katolicismu rostla u nás v koutku, do něhož si stoupla lidová strana, která pro nejružnější věci nechala se exponovat jiné, čímž na všechny strany zůstala hezká. Politický katolicismus u nás nezískával rozvinutím křesťanského a katolického creda, ale tím, že se dovede obrátit neexponovat. To jest taktika, která jest s to tu a tam přinést nové hlasy; není to však taktika strany, která se hlásí k světovému názoru, strany, která by opravdu chtěla pokřesťanit český národ. Jsou již katolíci intelektuálové, kteří nesouhlasí s tím, že lidová strana ve vládní většině hraje roli „jen pozorovatele“. Tato taktika „jen pozorovatele“ může prospět politické straně, která má prospěch z faktu vládní účasti, ponechávaje si zároveň určitou volnost agitace, s jakou podchycuje nespokojenost s tím či oním krokem vlády a vládní většiny. Ti katolíci intelektuálové, kteří jsou nespokojeni s touto „jen pozorovatelskou“ rolí, dobře cítí, že katolicismus jest názor, pro jehož probíjování nestačí jen obratnost stranického manévrování a dovedná politická taktika.

Čteme v katolickém tisku mnoho o rostoucí síle katolicismu. S tím však kontrastuje skutečnost, že v době, kdy by katolicismus měl a mohl dokázati, co dovede, stojí úplně stranou. Není nejlepším důkazem velmi oslabené síly, že v době, kdy společnost lidská prodělává krizi, jaké nebylo, katolicismus v podstatě stojí stranou? Je-li katolicismus tak silný, jak katolíci říkají, proč se neuplatní v přestavbě společnosti, která přestavby na lepších sociálních základech potřebuje jako soli? Sílu jeho možno změřiti tím, jak dovede se uplatniti v řešení hospodářské krise. Stojí však vůči ní bezradně jako mnozí jiní. Katolická charita jest malým drobečkem, který není s to nasytiti ani zlomeček těch, kteří potřebují nasycení. Přichází katolicismus s nějakým velkým plánem sociálním a hospodářským? Přicházejí katolické strany s návrhy sociálně politických opatření? Nevidíme nikde iniciativu katolicismu. Skutečnost, že politický katolicismus se rozhoduje pro roli „jen pozorovatele“, jest důkazem, že jest si vědom své malé síly, která stačí sice na roli „jen pozorovatele“, ale nestačí na více.

Společnost lidská prodělává dnes veliký civilizační přerod. To jest chvíle, v němž ten, kdo chce hráti roli „jen pozor-

vatele“, eo ipso říká, že nestačí na úkoly, které z povahy doby plynou. Jsou konflikty v nichž nelze býti neutrálem. Dnešní společnost prožívá takový konflikt myšlenek a hospodářských a sociálních zájmů. Kdo v tomto konfliktu zůstane neutrálem, ztratí raison d'être, až konflikt bude vyřízen tím či oním způsobem. To jest i otázka katolicismu. V. Gutwirth.

Čemu se také říká nacionalisace průmyslu

Vídeňský bankéř, zúčastněný na tomto obchodě, při příležitosti k německému novináři prohlásil: „Pane, já jsem pouze bankéř. Mně nezáleží na ničem, než na stříhání kuponů. A s tohoto hlediska, obhájím tento obchod před svými akcionáři, před každým.“ To je stanovisko jedné strany, stanovisko upřímné — stanovisko, které se netají tím, že jde pouze o obchod. To předem než dotkneme se věci samé: tak zvané nacionalisace průmyslových lihovarů.

Oč běží? Část československých průmyslových lihovarů byla ovládnuta vídeňskou Kreditkou (skupina Siag, Mor. Ostrava, Kolín, Brosche). Také majitelé jiných byli a jsou dosud v cizině (na příklad mladoboleslavský lihovar). Není pochyby, že s hlediska národního i státního máme zájem, aby československý průmysl byl v rukou československých. Snaha o nacionalisaci průmyslu je oprávněná, a každou akci, která v tom směru by byla podniknuta, bylo by nutno vítati.

Při tak zvané nacionalisaci průmyslových lihovarů postupovalo se však tak, že musíme mít jisté pochyby, že šlo o něco jiného, než o obchod, o němž mluvil vídeňský bankéř, o němž jsme se zmínili. Neboť se „nacionalisovalo“ tak, že lihovary, které postoupily část svých akcií (lacino!) agrárně národně-demokratickému koncernu (při čemž čtvrtina akcií zůstala dále ve Vídní), dostaly neúměrné výrobní výhody i na úkor lihovarů, jejichž majitelé jsou českoslovenští státní občané, ba které jsou zcela a plně v rukou československých. Ministerstvo financí, které rozděljuje výrobní oprávnění, přidělovalo totiž lihovarům skupiny Siagu kvoty podstatně zvýšené, a to bez dohody s lihovarskými organizacemi, na které se dříve brával ohled. Vídeňský bankéř, který „jenom stříhá kupony“, pochodí dobře, protože se o dar, který dává ministerstvo financí, dovede včas rozděliti s Družstvem hospodářských lihovarů, s Agrární bankou, Ústřední jednotou — a Živnostenskou bankou. Naproti tomu nepochodily na příklad moravské cukrovary, nepochodil zlíhovský Fischel (ač byl rovněž ochoten převést i zbývající třetinu akcií, jež jsou v rodinných rukou, do Československa) — a nepochodil na př. ani lihovar v Prešově, neboť ve chvatu se zapomnělo, že byl znacionalisován již jednou a že o jeho akcie se dělí po třetině — právě Živno, Družstvo hospodářských lihovarů a zemědělci z okolí.

Vedle toho jsou zřeteli právní: poškozené lihovary tvrdí, že postup ministerstva financí odporuje zákonu a jdou s touto námitkou k Nejvyššímu správnímu soudu. Než však ten rozhodne, uplyne drahné vody (to je stanovisko ministerstva financí). Co bude potom, uvidí se.

Nás však nejvíce na tom zajímá jedna věc: jak zvučné heslo „nacionalisace“ dovede zakrýt prostý obchod a jak přestanou se okamžitě uplatňovat nejlépeší zásady liberalismu, jde-li o zisk. Představme si, že by něco podobného stalo se jinde, na př. podnikům Živnobanky. Nemluvílo by se o bolševismu, o expropriaci, o porušení morálky, o ohroženém právním řádu a pod.? Takto se však i u nás „pouze stříhají kupony“.

E. V.

literatura a umění

Karel Čapek:

Past Šrámkova a Past kritiků

Když teď vyšel šestý až desátý tisíc Šrámkova románu Past, připomněl jsem si, že se na té knížce stala svého času křivda, že se o ní psalo nepěkně a nepozorně; že poslední Šrámkův román má své chyby, ale že jsou v něm stránky a partie, které patří k tomu nejlepšímu z české prosy. O tom jsem chtěl při druhém vydání něco napsat; ale když jsem si pro osvětlení paměti přečetl hrst tehdejších recenzí — je toho

jen hrst, ani dvacet syrečků by se do toho nezabalilo — poslyšte, to je přece jen trochu silný tabák, čemu je u nás literatura vystavena! A už necítím nutnost hájit Šrámkovu knížku proti křivdě a hrubosti, kterou byla zavalena. Není toho třeba. Stačí podívat se na ty pány, kteří o ní psali; stačí sáhnout na zuby jejich poznatkům a srovnat jejich verdikty. Je jich případ není tak dávný, aby už byl jen dokumentem: je otevřenou žalobou. Nelze na nich žádat neomylnost; ale musí být nějaké meze dovolených omylů. Lidská mínění se mohou rozcházet, ale z toho neplyne nic víc, než že je třeba dělat jakýsi rozdíl mezi poznáním a míněním, a aktivně prohlásit, že pouhé mínění si může udělat každý čtenář a nepotřebuje na to kritika. Ale ty závěry si nechme na konec; sledujme nejdříve tanec kritiků nad dílem básníkovým.

Ani nevím, čím začít. Řekněme hrdinou románu, neboť každý román mívá svého hrdinu:

G. (Národní Osvobození):

Karel Sezima (Lumír):

Šrámkův nový román Past je zase monografický: osud jednoho člověka je jeho jádrem.

Autor zřejmě míní vytvořit cosi jako rámcovou skladbu souznačných osudových běhů životních... rek sám byl vždy jen epizodou v životě jiných.

Jak zřejmo, hledá se jádro románu; pohříchu pánové nejsou v této věci jaksi zajedno:

V. K. (Lidové Listy):

a neorganicky celou historií o... Stockém.

V Pasti je to únavné vypisování kronik rodin nemajících s ústředními postavami nic společného, jež brzdí děj a ohrožuje čtenářův zájem.

vz. (Zvon):

... posupně naturalistický obraz vztahu mezi otcem, dcerou a synem, s dvěma postavami mohutně viděnými, je to sestra Samcova Anna (Žlábkova), ženský běs smyslnosti a chamtivosti, a její švakr Stocký, chlípák a pokrytec. Tato partie je provedena ryze románově a je vlastně jádrem knihy.

Čas. čes. studentů:

Kompozici úplně ruší letopisy rodin Žlábkovy a Stocké.

Jan V. Sedlák:

Doprostřed svého vyprávění, které je místy opravdu strhující, vsunul Šrámek náhle

To je ovšem trochu povážlivý rozpor, je-li jednomu jádrem knihy to, co druhému se jeví jako neorganická a rušivá epizoda. Nemohou-li se pánové shodnout ani v takovém základním zjištění, jak by byla možná shoda v hodnocení?

AMP. (Právo Lidu):

AMP (Literární Noviny):

...dvě neúměrně rozsáhlé epizody, jakoby vyňaté z venkovské a maloměstské skandální kroniky... Oba tyto pobočné děje (t.j. o Žlábkových a Stockých) pro nedostatek předmětnějšího podání a pronikavější psychologické motivace působí spíše dojmem pochybné démoničnosti a kolportážní sensačnosti.

... zde Š. neuniká nebezpečí všednosti, a nadto sensační příběh i jeho hrdina (Stocký) utkvívají v barvotiskové plošnosti.

Jan V. Sedlák:

...toto ďábelství (sestry Samcovy) není dost psychologicky jasně a není pro ně vysvětlení.

A. N. (Lidové Noviny):

Josef Knap (Venkov):

(Autor) se nespokojil se žalostnými manželskými a nemanželskými historkami rodiny Samcovy, nýbrž... vložil do sedmé až deváté kapitoly sáhodlouhé a vesměs banalitou trýznivé letopisy příšvergřených rodin Žlábkovy a Stocké.

V Pasti nejsou to také pasáže křehkých citových konfliktů mladých lidí, nýbrž partie pregnantní epiky kolem historií učitele a dobrodruha (Žlábka a Stockého), co je nejpozoruhodnějším přínosem nového Š. románu.

AMP (Literární Noviny):

... i zde zůstala jeho psychologická obraznost nemálo dlužna postavě ženské furie.

Antonín Veselý (Čsl. Republika):

Příkladem Š. pokroku je postava hrdinovy sestry (Žlábkové) ... Vedle upířího milovníka (Stockého), kterého tato chladnokrevná sobecká žena vlastně oklame, je nejúčinnější představou o „pasti“ smyslu v tomto románu. Je hlubokým pohledem do života, jehož hrůza musela být zlidštěna jako u Dostojevského, po jehož příkladě zde Š. k ote-

Jak vidíte, táž postava je barvotiskově plošná nebo naopak epicky zhuštěná a vypuklá; nebo je znamenitě modelovaná pro jednoho znalce, zatím co pro druhého je psychologicky nejasná; „partie pregnantní epiky“ trpí „nedostatkem předmětnějšího podání“, a tak dále; prostě bláznec. Ani neproblematická postava starého sedláka Samce neušla kritickému změnání jazyků:

AMP. (Literární Noviny):

Lidštěji a přesvědčivěji je viděna toliko postava starého sedláka, v němž uražené mužství zápasí s otcovským citem, a jenž prožívá trýzeň pozdní vášně i hrůzu z tajem-

vření tvrdého srdce užil kouzelného klíče — soucitu. Tato postava sama je svědectvím rozhodného pokroku romanopisce.

K. Sezima (Lumír):

... obě neirozsáhlejší epizody (Žlábkových a Stockých) celým zkratkovým, epicky zhuštěným způsobem podání převažují děj hlavní.

Josef Knap:

Je tu znamenitě uchopený příběh prohnání přetvářivého světáka (Stockého)...

K. Sezima:

... znamenitě modelovaná intrikánská sestra hrdinova...

né temnoty, v níž se rodí lidský osud. (!)

Jan V. Sedlák:

Také otec Ladislava Samce není postava celistvá; ... ten vztah lásky i nepoddajnosti dořešen není.

Následuje vánoční epizoda na zámku:

P. E. (Prager Presse):

... Šrámek gerät wiederholt in die Untiefen einer recht fragwürdigen Provinzialität, sogar der Halbkitsch des billig Gemütvollen (das Elternpaar der Schlosshexe) wird gestreift.

AMP. (Právo Lidu):

Nebláhá snaha poetisovat banalitu ... provází Š. celým románem. Zračí se to ... ve scéně rodinné vánoční idylly na venkovském zámku, která i nechutně bodrým humorem se ocitá přímo na úrovni kalendáře.

A. N. (Lidové Noviny):

... Na chvíli se objeví přece nejlepší Š., lyrik v próze.

Tak tu to máme! A už nám toho v románě mnoho nezbyvá, kde by si páni mohli plnou hubou odporovat, leda sám konec:

P. E. (Prager Presse):

... ein Schlusskapitel, echter Š., gibt in jähem Ruck dem geruhigen Eingang des Buches einen bitterbösen Sinn und die tragische Grimasse; bekehrt wieder von neuem zu diesem für das tschechische Erlebnis des Eros unendlich bedeutungsvollen, ja klassisch repräsentativen Autor und unbedingten Dichter.

K. Sezima:

Závěr ... je důsledným zvrcholením hrdinova osudu a zároveň jeho sebekritikou.

J. B. Č. (Čin):

... uboze šklebný konec, chlastání Samcovo se starým kamarádem v hospodě, dovědčuje jen správnost názoru, že výlučná a ničím neposvěcená láska k hmotě vede

posléze ... k cynickému vyznání nicoty, k rozkladu všeho.

Jan V. Sedlák:

Málo vkusnou a komposičně

neorganicky připravenou scénou je závěrečná scéna hrdiny, když ... drasticky a ironicky účtují nad svým životem.

Ještě slovo o hrdinovi knihy, Ladislavu Samcovi. Šrámek jej líčí jako Don Quijotovského rytíře lásky, jako prohrávajícího erotiku plného jemnosti a volní slabosti zároveň; svým málomluvným charakteristickým způsobem mluví o „měkkých, poddajných rysech jeho brady“, a tak dále; případ je zkrátka jasný. Ale to naprosto nevedí kritikovi AMP., aby se netvářil, že Šrámek vydává svého Ladislava za stoprocentního hrdinu, dobyvatele, celého muže nebo já nevím co, a aby nezačal vítězně pokřikovat:

„... Nebylo by většího omylu než pohlížeti na Š. hrdinu jako na bytost tragicky prohrávající v zápase s osudem ... Na to vše je Š. hrdina slaboch bez energie a soudnosti ... To vše svědčí spíše o prostomyslném hlupáckovi než o typu výbojného mládí, spíše o slabošské třtině než o nesmluvném snilkovi.“

... Na první pohled je vidět, jak historický je tento typ mládí ... proti životní realitě dnešního mládí s jeho zralejší zkušeností, bohatším i dramatictějším světem, komplikovanější psychologii.“

Ano; ono by také nebylo většího omylu než pohlížeti na Hamleta jako na Fairbankse nebo na ratibořickou babičku jako na mezinárodního dobrodruha; ale pokud známo, nikdo se takového omylu nedopouští, a není přípustno pohoršeně vytýkat autorům, že jejich figury nejsou ničím, čím být vůbec nehodlají. Za druhé, byl-li Šrámkův hrdina mlád někdy koncem devadesátých let, nechápeme dobře, proč má dostávat po hlavě „životní realitou dnešního mládí“. Za třetí, nu, nechme toho; jak zřejmo, existuje také pucování klik u dnešního mládí.

Neshodli se páni o tom, co v knize jest; jak by se pak mohli shodnout o autorovi, i když v tom směru jsou po ruce osvědčená klišata? Tak na příklad se stalo zvykem o Šrámkovi tvrdit, že je básníkem mládí, touhy a podobných věcí:

A. C. Nor:

F. Š. zůstal věren svému mladistvému nazírání na svět. Je to už víc než padesátník, ale mluví ze srdce všem mladým.

Mir. Rutte:

F. Š. se celkem nezměnil. Nepřestal být tím, čím byl od počátku ... není ani po dvanácti létech mužem, který by si byl našel svou hlubinu bezpečnosti a svůj smír. Je to spíše proědivělý chlapec s tesknými a horkými očima, nedobouřené a plaché srdce, jež chvěje se posud zajiklou touhou před tajemným slovem „život“, a které všechna skutečnost nedovedla oloupit o jeho krásný a neidražitelný sen.

b. v. (Levá fronta):

Š. Past jest svědectvím stárnutí básníka ... a je to

stárnutí podivné: od samého raného jara skok do samého podzimu.

V. K. (Lidové Listy):

Jinak svítí nad Š. románem ztlumené podzimní slunce, jakási podzimní životní moudrost.

AMP. (Liter. Noviny):

Š. zážitkový a představový komplex: jakýsi pocit životní resignace ... v Měsíci nad řekou mělo to téměř přízvuk defaitistické gloriifikace maloměstáctví, ta prohra mladistvých nadějí a snů jevila se tam přímo jako životní nutnost a smír s ní jako spásitelná moudrost. V Pasti stává se tento pochod životní desiluse a resignace přímo jádrem děje...

Tak vida, věčné mládí a stárnutí hopem, sen nebo desiluse, smír a zase žádný smír: papír snese všechno. Snad budou páni víc zajedno v tom, že Šrámek je poeta lásky, smyslu a vůbec tak zvaného sensualismu:

P. F. (Naše Doba):

... horká, zavalující smyslnost, proti níž se jeho lidé nikdy neubrání, neboť je jim vtělením blaženě bezstarostné okamžikové pohody.

J. B. Č. (Čin):

Román Past je pastí Š. myšlenkové a tvůrčí úžiny. Důsledek sebevědomého odvržení duše. Živočišnost není ještě život...

... Š. osoby žijí jen čirou,
neosobitou pudovostí.

J. B. Č. (Kostnické jiskry):

... lidé jsou tu jednoznační
a bledně chudí, žijí stále jen
ventilováním svých pudů...

G. (Nár. Osv.):

Š... vidí svět s hlediska
lidského pudu... chápete
z něho jen chvíle pudové

eruptivnosti... jeho základním prožitkem je výbuch, smyslný vzmach, silný úder krve a vášně.

iv. (České Slovo):

Š. miluje tělesnost jen v určitém poetickém zušlechťení, ne v její naturalistické syrovosti. Musí se v tou tělesností zacházet u Š. velmi opatrně, ježto on přimíchává do ní stále silné dávky duševnosti a vlastně by ji všeku chtěl proměnit v látky ryze duševní.

Jeho nerozhodnost, jeho nepevnost v pojetí a vedení románu má právě tu příčinu, že on se v každé scéně pořád usilovně vmýšlí do nitra svých osob a že jim nedovolí jediného hnutí, kterého by dříve nebo zároveň nevysvětloval niternými popudy, úvahami, rozboru dojmů a předsevzatými úmysly.

Chudák autor, jednou je jeho „zážitkovým a představovým komplexem jakýsi pocit životní resignace“, po druhé „jeho základním prožitkem je výbuch, smyslový vzmach“; tomu se říká dušezpytný rozbor. Za to mu nikdo neupírá aspoň to, že je lyrik a impresionista; jenže:

Miloslav Novotný (Rozpr. Avent.):

„Taková lyrická marnotratnosť sa lépe hodí do veršů nežli do prózy. Lyrická Šrámkovi škodila v dramatických prácích a bývala mu v nich vytýkána veľmi často.“

Tedy bez té lyričnosti by to snad bylo lepší.

V. K. (Lidové Listy):

„Šráмка stíhá osud všech impressionistů: dovedou podivuhodně zapůsobit náladami, avšak neumějí vytvořit řádné románové osnovy.“

Tady se autor zavděčil aspoň těmi působivými náladami, když už na něm vadí ten nedostatek řádné románové osnovy.

P. F. (Naše Doba):

„Nic by nevdalo, že komposice Pasti je chatrná a rozběhlá, že se tu autor řídí spíš rozmarem a náladami než přísnou kázní skladebnou, ale u Š. zaráží to divné glorifikování všech nálad vůbec, jež zní: každé náлады máš poslechnout, každého vznětu, každého seberněšího chvěje, jenž tebou proudí“

Tedy komposice by nevadila, ale vadí spíš ty nálady.

Josef Knapp:

„Epika, která dává románový tvar tomuto pojetí, pomáhá si nyní stále méně náladováním, lyrickými pasážemi, poetickou mlhovinou. Ponořuje se do složitějších vztahů, je vedena pevně, má výrazný profil.“

A teď se v tom někdo vyznej!

Ale nejde jen o to, že si ti páni navzájem šlapou na jazyk, že s fatální důsledností haní jeden, co chválí druhý; pro změnu někdy šlápne takový znalec na jazyk sám sobě a počne velebit, co o pár řádek výše přisně pokáral.

„Š. ani tentokrát (píše AMP.) se nevzdal svého subjektivismu a impresionismu, takže . . . nesleduje osud svého hrdiny v organickém rozvoji, nýbrž předvádí jej pouze v oslněných chvílích citového otřesu a smyslového vzrušení.“

To zní jako výtká, že ano? Ale kousek dále čteme:

„Tato slova . . . jsou diktována úctou k Šrámkovi lyrikovi, k níž znovu přispívá i několik partií tohoto románu. Jsou to především scény milostného vzplanutí . . . a dobrodružství . . . v nich zůstává Š. okouzlejším básníkem . . . nedostižným lyrikem . . . Nenajdeme u nás druhého, jenž by dovedl tak citlivě evokovati ovzduší milostného zjitření . . . jako právě Š., nejšťastnější tam, kde zůstává básníkem žhoucího vítálního opojení.“

Tak vida, ty „pouhé oslněné chvíle“ jsou tady básnickým a lyrickým činem; o kousek výše byly pouhým subjektivismem a čímsi jako nemilosrdně odhalenou neřestí. Až dojemně stejně je tomu u pana G. (Nár. osv.):

„To jsou zlé dispoice pro románovou epiku. Především: Šrámek kotví úplně v subjektivnosti prožitku. Chytá dobře horké lyrické chvíle... Jeho základním prožitkem není melodie života pozvolna se košaticího do vítální a osudové fatality. I tento román je skladba, proniklá skrz naskrz subjektivitou . . . jíž se nedostalo plně předmětnosti. Š. vidí, cítí a umělecky plně ztvárňuje zrovna ty vzrušené chvíle — nevidí, necítí a nedovede ztvárnit proud času, jenž se rozvíjí do šíře a hloubky. U Š. nikdy nemáte pocitu totality světa. Chytáte z něho jen útržky. Chápete z něho jen chvíle vzrušené vitality . . . Poslední krystalisace tvarová a poslední totalisace předmětná tomu vždy chybí.“

„Ale několik intenzivních chvil, jež předvádí, má plnou šrámkovskou emotivitu a subjektivní výraznost: pudové temno mezi lidskými srdci, to tajemné osudové blýskání, nervové jitrění, bezpomocná něha . . . to vše je pravý Šrámek a silný Šrámek.“

Uf. Dejte tomu, že to tak je. Ale je-li v těch intenzivních chvílích „pravý Šrámek a silný Šrámek“, proč, u všech všudy, na něm chcete ještě něco jiného? Hledme, tihle papíroví panáčci kárají hrušeň, že neplodí jablek; vytýkají lilii polní, že se nekošatí do šíře jako dub, nebo já nevím co. Mumlat nespokojeně nad tím, že Šrámek si dovoluje být „pravým Šrámkem a silným Šrámkem“ a ničím jiným, to, odpusťte, už není kritika. A pak přijde jiný a káře Šrámků, že je „nenapravitelný lyrik“; druhý krčí rameny nad tím, že „neukazuje cest k novým životním obsahům“; třetí mluví, že Šrámkovou chybou je „dass er das Allgemeinste durch Demonstrierung an einem Sonderfall von Subjekt und Objekt der Allgemeingültigkeit beraubt“. A tak dále, vesměs věci, jichž splnění by slušelo Šrámkovi asi tak jako kopyta pěnicí. Kdyby Linné vytýkal nahosemenným bylinkám, že nejsou dvouděložné, nedospěl by k rostlinné systematice. Nebude skutečné kritiky, pokud bude kritická byrokracie předepisovat básníkům jiný vnitřní zákon, jiné duševní ustrojení nežli jejich vlastní.

Aspoň v jedné věci se shodla většina pánů: že Šrámkův román je komposičně roztržtý:

iv. (České Slovo):

... Š. nesnesl žádné přísné vazby, jež by mu bránila ve volném pohybu. Raději se zpronevěřit všem požadavkům uměleckého románového díla nežli si ukládat nějaké omezení ve svobodném tékání představ a myšlenek.

Miloslav Novotný:

Past je mezi romány Šrámkovskými nejvýznačnějším příkladem stavební, architektonické desorganisace nena-pravitelného lyrika.

A. N. (Lidové Noviny):

Naplnil se zde běžný osud romanopisců impresionistických. Dovedou sice okouzlit situacemi, ale neumějí zosnovati děje.

K. Sezima:

Autor zřejmě mýnil vytvořit cosi jako rámcovou skladbu... Tento záměr ku podivu ušel těm, kdo ho soudili pro kompoziční roztříštěnost a kdo v tom viděli jen momenty rušivé. Je opravdu riskantní mít zvláštní skladební vrtochy dnes u nás.

kde se těší oblibě jen stavba jasná a průhledná jako činžák — a favorizuje se proto kdekerý polír, toporně robící své blátivé melouchy. Funkce, kterou mají v Pasti epizody, nebyla obecněji pochopena, ač je jisto, že v tomto románě cítil Š. větší

skladebnou závaznost než v jiných svých kusech.

Antonín Veselý:

Autor Pasti počíná rozumět vypravovatelské plástice, která nespočívá jen v dějové stavbě, ale... v intenzitě pohledu.

K tomu bych rád poznamenal: Ti páni soudí Šrámkou jménem jakési přísné románové zákonitosti, architektonického řádu, tvarové záměrnosti, stavební kázně nebo jak tomu ještě říkají. Ačkoliv se hlásím velmi horlivě ke všemu, co v umění se nazývá řád, kázeň a forma, nevím dobře, co tím ti páni myslí; byl bych rád, kdyby mi ukázali na příklad architektonickou záměrnost Cervantesova Dona Quijota nebo přísný stavební řád Vojny a míru. Když se mluví o románě, chtěl bych citovat několik zkušených vět o tom, jak se romány dělají:

„Romanopisci stačí klidný koutek, inkoust, papír a jeho dumavá energie... Taková naprostá nezávislost dodává jeho úkolu nesmírného půvabu, ale z téhož důvodu je to zároveň úkol nesmírně obtížný a nesmírně záhadný. Nemá vedlejších pomůcek, nemá po ruce pohodlnou kostru jako dramatik... Ačkoliv jsem se sám po více než třicet let pokoušel psát romány, nemohu přesně říci, jak se to vlastně děje. Do dneška nevím, jak začínám, ani jak pokračuji; vím jen, že není žádného pravidla... Usadím se ráno do křesla s psací podložkou na kolenou, péro v ruce, dýmku v ústech a v hlavě nic. Sedím. Nic nechci; nic neočekávám; ba ani v nic nedoufám. Přechtu si poslední napsané stránky. Náhle moje péro zaznamenává nějaký pohyb nebo poznámku, a tak to jde dál... Když si pak člověk přečte, co napsal, překvapí ho, že se to vyvíjí z předchozího a že se to upíná k jakési možné budoucnosti. Tyto stránky, jež dodávají postavě tkáně, vyplynuly ze zásobárny podvědomí...“

Ty věty nepronese žádný nenapravitelný a těkavý lyrik, nýbrž John Galsworthy; doporučoval bych každému, kdo rád mluví o zákonitosti, architektuře, záměrnosti a podobných věcech, aby si je pětkrát přečetl nahlas; snad by ho to přivedlo k tomu, aby těch slov užíval méně frázovitě a s menší pedantskou povýšeností.

A ještě jednou musím ty pány citovat; jsou přímo nevyčerpatelným zdrojem poučení.

P. F. (Naše Doba):

„Past... je typický příklad maloměstské a malosvětské povídky... historie bývalého básníka a nyní maloměstského berního, který doživoří někde v zatuchlém vzduchu turgeněvovské pasivity a odporného kvietismu... Š. se vcituje do představitosti těchto (t. j. vesnických a maloměstských) lidí, nechává je promlouvat jejich jazykem a jest patrné, jak mu je svět tohoto primitivismu, ta nízká životní úroveň jeho lidí, setrvávajících při vegetativnosti, blízká a jak se mu líbí.“

Tedy tenhle pán si patrně žádá, aby se autor nevciitoval do představitosti těchto lidí a nenechal je promlouvat jejich jazykem. Divné názory.

V. K. (Lidové Listy):

„Výbojný je sem tam styl... však nijak výbojný je líčený život, utápějící se v provinciální šedi a typickém českém maloměstství.“

Řekli bychom, že, je-li toto maloměstství typicky české, má plné právo být předmětem českého románu.

A. N. (Lidové Noviny):

„...výklad a důkaz, jak ze svěžího venkovského hochu, studenta, milovníka a veršovce vyroste — československý berní. Avšak nic, pranic jiného nechtěl F. Š. v Pasti demonstrovat.“

I kdyby to byla pravda, že nic jiného nechtěl F. Š. demonstrovat: jak známo, vyrůstají českoslovenští berní opravdu po většině ze svěžích venkovských hochů; takový je život. Budiž nám útěchou, že československý berní na malém městě je konec konců také člověk; proč by se neměl psát román o československém berním? Vážení pánové, s tím maloměststvím trochu pozor; máme ho příliš mnoho a nedá se odbývat pohrdavým zašklebením. Jsme v celku národ maloměstáků; neračte se tvářit, jako byste do toho nepatřili... a stáli nad tím.

A dost už toho galimatiáše. Viděli jste větu po větě, jak vypadají svědectví, jež podávají ti páni o díle básníkově. Má-li to být soud, tedy musíme konstatovat: pro naprosté rozpory ve výpovědích by byl verdikt nad obžalovaným autorem zmateční; i nezbývá než autora Pasti osvobodit ve všech deliktech, ze kterých je viněn.

Ale ty pány ještě nemůžeme poslat domů. Příliš si ve svých svědectvích odporovali, než aby bylo vhodné je propustit bez napomenutí. Vpravdě nebylo jednoho tvrzení, proti kterému by nestálo mínění zrovna opačné. I když necháme dosti široký přípustný okraj pro lidskou omylnost, tohle už je trochu mnoho; tak na psu normální lidská inteligence není, aby se nám takový zmatek v pojmech i v názorech, které se vydávají za autoritativní nebo odborné, zdál přirozený a snesitelný. Nejde konec konců o maličkost; jde o kulturní hodnoty, o výchovu lidí k chápání hodnot; takový úkol nelze jen tak ponechat nezávaznému a neodpovědnému štěbetání čehokoliv, co komu slina na jazyk přinese. Ukázal jsem na jednom příkladu, jak takové čimčarování vypadá; a to ještě Šrámek je básník velmi vyhraněný a málo problematický; samotář, který nikomu nestojí v cestě a netřímá prapor žádné literární koterie; poeta, o jehož posvěcení není aspoň pochyby. Uvažte, oč nespolehlivější a koruptnější budou úsudky, jakmile půjde o spisovatele, vůči kterému se mohou uplatnit pohnutky kamaraderie, partizánství, sváru, generačního rozporu a kdesi čehosi; nebo o spisovatele problematického a bojujícího. Pak se intelektuální věž babylonská změní v pozoruhodný chaos morální. A když už je z toho paseka, začnou ti páni dumat o kulturní krizi a hledat ji... někde jinde.

Ale držíme se toho groteskního změnání jazyků. Je tu možno jedno z dvojího: buď ten celý referentský kšeft je a má být něco víc než rejdiště privátních a tudíž neodpovědných mínění; řekněme, že tu jde a má jít o hledání pravdy, o správné, platné a důvodné hodnocení, o zjišťování hodnot. Pak nevyhnutelně jen některý z kontradiktorních pánů kritiků může mít pravdu a ti druzí jsou vedle, pletou se, nerozumějí věci. Ale pak by se v tom měl udělat jednou jakýsi pořádek; leží-li nám kultura na srdci, nenecháme ji na milost a nemilost nepovolaným fušerům. Kdyby se dva doktoři neshodli na nejprostší diagnose, pak nejmíň jeden z nich je šarlatán, i budiž zapuzen krokem sviňským. Pánové, toto není otázka vědecké kritiky — tak daleko ještě nejsme, ale aspoň odpovědné, aspoň sebe kontrolující, aspoň svědomité kritiky. Ale

i od toho jsme, promiňte, náramně daleko; račte sami uznat, že citovaná mela názorů o žádné takové odpovědnosti nesvědčí.

Nebo není nepovolané, vrtácké, nekompetentní kritiky, a ti pánové jen poctivě a otevřeně sdělují svá osobní stanoviska; rozcházejí-li se jejich názory, inu, jak známo, *quot capita, tot sententiae*, a proti gustu žádný dišputát: zkrátka je to jejich soukromá věc. Ale ovšem, jakmile přistoupíme na to, že veškeré estetické hodnocení je věcí čistě subjektivní, musíme se uctivě otázat, co nám vlastně má být po subjektivních záležitostech a náhledech těch pánů; z jaké troufalosti oni činí ze svých soukromých pocitů veřejná a autoritativní měřítko hodnot; jakým právem se opovažují soudit autora a dílo, místo aby jenom referovali o svých zajímavých subjektivních dojmech. Není-li kritika nic víc než subjektivní hodnocení, na jaké má právo každý čtenář, pak je to podvod a frouflost, tváří-li se kritik jako objektivní arbiter, znalec a přísežný zkoumatel hodnot. Ale má-li v ní být něco jako skutečné znalectví, jako úsilí o vyšší platnost, jako kulturní poslání — a v to chci přese vše doufat — pak nesmí vypadat tak nesmyslně a kontradiktorně, jak jsme si dovolili ukázat. A také ne tak hrubě, tak naduté, tak preceptorsky.

A co tedy Šrámkova Past: je to tak matoucí případ, jak by se podle těch kontradikcí zdálo? Učinné dohad (pouhý dohad, prosím!), který snad vysvětlí její nedostatky i přednosti: pravděpodobně nebyla Past vůbec koncipována jako román o Ladislavu Samci. Zdá se, že tu byly tři novely: Novela o rodině Samcově, příběh o pasti (spíš mravní než erotické), do níž se chytla chamtivá žena učitelova; tato novela je dokonale dořešena a psychologicky uzavřena vysvobozujícím soucitem nad ženou propadlou zlu. Druhá novela je z těch Šrámkovských povídek vojákých: mladé hoře z lásky, životně vyřešené vojenským i robustně ženským kamarádšoftem. Třetí je historie Stockého.

Bůh sud', proč si vzal Šrámek do hlavy z těch několika novel sešit románový příběh. Snad má na tom svůj podíl právě naše kritika, která obyčejně dává na jevo vulgární nechuť k „pouhým“ novelám. Bylo pak nutno těch pár novel nějak skloubit a zarámovat; ale Šrámek je příliš básník, než aby na jeho díle nebyla k poznání taková druhotná a výplňková práce. Není třeba zavrňovat román utkaný z epizod — konec konců to je základní a prvotní forma románu; ale na tu epizodickou strukturu byly Šrámkovy novely příliš mohutně vypracované, než aby šlo jen tak je navléknout na šňůru ad hoc spředeného děje.

Ale i tak zůstává nedotčeno dokonalé mistrovství těch několika novel; z nich prvá je nejen „pravý Šrámek a silný Šrámek“, ale také Šrámek nový; je nejbohatší výrazově, neobvykle intenzivní a soustředěná v psychologii tří hlavních postav. Toto nemělo být přehlédnuto; takový jaderný kus je etapou v díle básníkově. Kdyby nebylo v Pasti nic víc než tato „episoda“ — do řady, pánové, a pěkně smeknout klobouk. Zde se ocital Šrámek na nové a plodné cestě; viatikum, které mu na ni dala česká kritika, je k zvracení. Víťm náhodou, že autor, zatím co Past byla v tiskařském lisu, se zanášel představou jakési několikavěté sonáty v prose. Ta sonáta už asi nebude napsána. Ti pánové mají své divné zásluhy o české písemnictví.

P. Janák:

Pohled na ruskou architekturu z Prahy

Všecko úporné dění současného Ruska bylo čitelné z výstavy sovětské architektury, která v těchto dnech byla vystavena v Mánesu. Co se právě v Rusku děje, co jedni považují za jedinou možnost, jiní za nejpochybnější otázku, obráží se také v architektuře SSSR. Architektura vždycky mluvila za úsilí, schopnosti a úspěchy národů a dob.

Po roce 1918 ve všech státech, kulturách, které se cítily zpět, stavělo se a reformovalo: Světová válka byla nejen nejkrvavější katastrofou světovou, ale také mimoděk největším vzájemným poznáním a setkáním evropských kultur. V Rusku po dobách absolutismu, lidové zaostalosti sociální, kulturní i hospodářské, sociální převrat musil se projevit tím víc v převratném ruchu. Na této výstavě bylo tedy dobře vidět to, co zprávy všech, kdo přichází z Ruska, vždy dosvědčovaly: že Rusko je jako jediná rozestavená stavba. Stavba s chvatem, překotně hnaná. Rusku bylo opravdu třeba velkého sociálního a tedy i stavebního skoku: bylo za celou Evropou — v jejím dobrém i zlém — o tolik opožděno — a předsevzalo si ji o tolik předstihnout!

Dějiny možno — kolikrát chcete — zatratit. Ale přítomnost, která právě na dějiny neдрží, už je zase dějinami a její architektura je historií, výmluvnou a svědčící. V Rusku se shledáváme tedy se skutečností, že zavrňované kulturní historie známou: jak každá velká potřeba stavební vyvolává a umožňuje velký stavební vývoj. Exposice byla nevelká, tím víc byla pohledem na ohromné hemžení, které je jistě plánovitě. Jediné mraveniště, samé sem a tam; všecko hned a najednou. Exposice musela vzbuzovat údiv, jak po kvantech, tak po kvalitách. Fotografie, jako by vysypané z hromad, jako bez času na výběr a instalované s výrazem spěchu, byly snůškou jistě právě tak přirozenou jako úmyslnou. Jak soustavnost, tak kvalitní výběr nebyly ani chtěny ani možny. Zas projev úporného, zrychleného a napjatého dění, které na pořádání a přehled nemá času. Cítíme tu mimoděk největší kontrast ruské duše, jak jsme ji dříve znali jen z literatury: převrácený opak meditativnosti, váhavosti, přemítavosti, nejhlubší nejistoty a hodnocení bez konce.

Na výstavě byly stavby všech druhů. Jaké však! Všude na západě Evropy patrně je čas na hodnotu. Zde ne. Zde nejde zřejmě o hodnoty staveb, ale vůbec o stavby, o jejich bytí, o okamžité splnění potřeb. V Evropě je zvykem, že se velmi a velmi vybírá, má-li se co stavět. Jsme jisti, že se ještě ne dost vybírá! Dáváme rozhodně vždy přednost pozdní kvalitě před vadným, ale okamžitým vyhověním životní potřebě. Ti, kdo absolutně věří Rusku, byli tu nejen na oko, ale upřímně pobouřeni tím, jak namnoze špatné věci a stavby tu jsou a vznikají za těchto neslýchaně velikých lidských úkolů, za největších příležitostí pro architekturu, co se tu lidovému hladu dává! Ve střední Evropě — říkejme široce (abychom se nepřiznávali a neprozrazovali) — je vědomí a měřítko kvality tak vysoké, že jsou nutně až opakem lidovosti. U nás stavby, které nejsou dobré, prostě pro toto měřítko

„nejsoú“. Podľa tohoto nášeho mŕitka devadesát ze sta ruských staveb jsou špatné, hluboko pod onou fiktivní kulturní mírou, které konečně nejde už vůbec ani o život. U nás jde o jakési umění, o architekturu, v Rusku a Rusku jde skutečně o život. Dovedeme to vůbec pochopit? Velká část těchto „architektur“ jsou jen stavitelské práce nebo výrobky, které se u nás za umění vůbec neuznávají. Národ v Rusku však potřebuje staveb hned! Zítřka, naprosto však do pěti let! Musí být! Jsou proto takové, jak jsou okamžitě možný.

Ničemu se v Rusku tak nebrání jako faktům a zkušenostem z dějin. A přece se tu shledáváme, prohlížejíce tyto ruské architektury, s tím, že sebe silnější národní hnutí, schopné největšího sociálního převratu, nedovede zmocit a zkrátit přírodní vývoj, kterým se národ dostává ke stavební kultuře, k architektuře, k zralosti vlastního díla. Teorii převratu, ba i převrat sám lze uskutečnit rychleji, než — zrodit naráz stavby, které by byly kulturou! Ta vždycky dosud rostla teprve generacemi jako přirozený výměšek žijícího lidství. Současné ruské stavby jsou výrazem nekonečné ruské potřeby, velikého kulturního hladu. Je však na nich až příliš patrné, jak ruský duch je ještě ani nemohl zmocit.

Rusko nemohlo ani stavět ze sebe. Sešla se tu celá Evropa, všechny evropské architektury, francouzská, ještě hodně akademická, praktická americká, střizlivá holandská, gestikulující německá. A všechny, každá z nich ještě různě individualisovaná, stavěly a stavějí. Přišly do Ruska, do práce, protože byly zavolány a poskytly, co dovedly. Nebývá nám nikterak nápadno a nepochopitelné, jestliže americké turbíny a německá dynamo byla osazena k přehradám ruských řek a konají zde ochotně svoji práci. Ale naše přesné kulturní měřiče nebude asi uspokojovat, jestliže tak příliš němčící, nebo amerikanisující architektury rostou na ruské půdě. Ona ovšem neměla a nemá času, aby si našla svou architekturu. Co se vyčítává jiným kulturám, že si svoji architekturu prostě odkudsi přesadily, nemůže být vyčítáno Rusku a jeho ohromné potřebě. Před nahým životem jsou měřítka původnosti a kulturního vývoje pramálo důležitá.

V této výstavě měli jsme také ještě jeden pocit: až se cesty národů a států jakkoli od sebe odvracejí, vládní širší lidská pospolitost, kterou nepřerušují žádné hranice. Těm turbinám a dynamům by se dalo vyčítat, že jejich ochota byla zaplácena. Avšak to, co Evropa a její architektura dala a dává Rusku k dispozici, to je projevem věčné, neumírající lidské solidarity. Architektury západní, které měly dříve svá šťastnější období vývoje a těšily se příznivým podmínkám, takže se rozvinuly, tyto architektury nyní, kdy je toho Rusku třeba, jsou bezplatné, nadšené a nezaujaté k jeho dispozici. Měšťácká architektura západu se všim, co je na ní dobrého, se svými zkušenostmi pomáhá ochotně té potřebnější zemi, proletářské. Bylo to tak povždy ve světě. Kultura bylo to, co se skoro nikdy neplatilo; přelévávala se bez cel přes hranice. Tak byl živ svět tisíciletí. Dnes Rusko je znovu účastno na tomto věčném proudu kultury mezi národy. Co dobrého v Rusku z jeho práce vznikne, bude jistě zase užitečné všem.

Zůstaňme však u architektury. Metody těchto staveb, půdorysy, technika a konstrukce mají vedle rysů ruských všechny různé rysy evropské. Mnohé z vystavených projektů měst, obytných sídlišť, sportovišť atd. znějí jednou trochu anglicky, jindy značně francouzsky a zase německy. Jsou tu města na svazích a při řekách, regulovaná a řešená metodami, k nimž se Evropa těžce dopracovávala. Teď vidíme v Rusku tyto metody i se všemi chybami a nevědomostmi, které — zase v Evropě, teprve prací posledních let — jsou zatím překonávány. Dispozice některých obytných čtvrtí mají mnoho z amerikanismu, geometrii, číselné pojetí, mechanickou pravidelnost, tedy mnohé, o čem další vývoj v Evropě zatím ukazuje, že to nejsou právě podmínky lidského života. Jsou tu sportoviště a zábavní parky, jichž plán má vyváženost, symetrii a prostorové figury francouzské školy akademické architektury, které patrně i ruský vývoj musí opustit. Jsou tu projekty divadel, které pokračují půdorysně i prostorově v problémech evropského divadla, jsou tu modely, které polemizují — s principy antiky! Jsou tu velké projekty a prvé realizace nové zakládaných středisk průmyslové výroby — bydlení — zemědělství. Zde nalézáme skutečné a významné pokroky. Ale před nimi a kolem nich mnohé nové kolonie, skupiny a čtvrtě obytných domů s půdorysy a vzhledem, jak se k nim kdekoli v tvořící Evropě došlo, ne příliš dobré, vývojem dokonce už překonané. Nežli najdete půdorysy velkodomů s obytnými jednotkami pro jednotlivce, narazíte na domy s týmiž schodišti a půdorysy jako u nás, s byty o kuchyni, lázni a dvou pokojích — tedy zcela pro vícečlennou rodinnou obytnou skupinu.

Tato as desetiletá sociální architektura není ovšem bez ruských prvků a složek. Ruský duch a nadání byly právě ve vytváření, v uměních nejhodnotnější. Uměním se Rusko vlastně vždy — a nejosobitěji — ve světovém souboru sil uplatňovalo. Když jiní přinášivali na trh všelidské výměny: techniku, praktické věci, obchod, průmysl, Rusko přicházelo vždy s uměním. Ano, na programech, rozvrzích těchto nových ruských architektury a také na jejich řešení tkví vždy cosi nového, ruského. Řeší se tu ruský život. Ruský život tu jedná a jeho stopy jsou zřetelné: je to laicism. Ve všem se uplatňuje vůle lidová, vůle politická, a řídí tento ruch. Sotva která architektura v Evropě má tolik rysů laickosti. U nás? Architektura je jen těžko a nerada snáší. Ale byl to vždy laický život, živel života, který architekturu kypřil a oplodňoval!

I ta úprava vystavených plánů a objektů je pro „západní“ názor pozoruhodná: plány jsou na praktických rámech, jednotného formátu, popnuté barevnými papíry, silné, materiální barvy, někde kovový střík. Na nich fotografie, rozložené podle posledního evropského vkusu, písma někde ještě secesní, v celku několika typů velmi různých proveniencí, mezi nimi i písma velmi monumentální, jinak klasická a akademické formy. Ale také, ó hrůzo, písma vyřezávaná ze dřeva, nebo do dřeva vykládaná — perletí!!

Ani toto neznamená odsudek, zmalichernující pro nějaké formální záminky. Naopak: Rusko — je to příliš zřejmo — pracuje. Ale je spjato odvěkými příznaky lidského vývoje s ostatním světem. Snad si právě mnozí u nás takto Rusko nepředstavovali a — ač Rusko znají jen z této výstavy, z tisku, z představ, tvrdí, že Rusko je jiné, než nám jej zde ruští pořada-

telé podávají. Nedovedou tedy ti, kdo řídí ruský vývoj na místě, ani sestavit propagační výstavu? I to by měli svěřit evropským specialistům? Neboť v Evropě — a u nás — dovede se udělat pro reprezentaci něco tak krásně, že to už ani není skutečný národ. že jej to vůbec nepředstavuje.

Musíme však věřit Rusku, co nám chce samo o sobě ukázat. I když to nepřipadá evropskému oku krásným. Rusko nemá čas na estetiku. Co se v Rusku děje je svrchovaně vážná, hluboce lidská záležitost a skutečnost. Není zmenšena ani tím ovšem, jestliže výtvarně, slohově a hodnotně se přikládají jindy a jinde ve světě jiná měřítká. Chtějí-li „odborníci“ v Evropě vysokou architekturu, Rusko potřebuje stavby. Rusko právě pracuje, zápasí, zápasí s věčnou lidskou otázkou, nejde mu o měřítko a nemá čas na hodnocení. A jsou-li jinde, u nás měřítká až příliš, neznamená to — že by neměly být řešeny otázky života! A vši silou kupředu!

život a instituce

O pořádek na pražské radnici

Páni radní se smějí.

Nedávné události na pražské radnici — hlavně noční rvačka ligistů s komunisty při rozpočtovém jednání — obrátily na ni pozornost větší, než jí bývá zpravidla údělem. Lidé byli překvapeni, že se v těchto staroslavných místnostech, jak se jim s oblibou říká, odehrávaly výjevy, připomínající rvačky ve venkovských hostincích. Ale ti, kdo znají pražskou radnici zblízka, nebyli překvapeni. Ta rvačka byla jen logickým vyhocením celkového stylu zasedání ústředního zastupitelstva obce pražské, které vskutku připomíná spíše dobrou zábavu ve venkovských hostincích než vážnou komunální práci. Viděli jsme příliš málo vážnosti v jeho práci a byli jsme často svědky scén, které nebyly sice tak drastické, ale přece jen hodně ostudné. Viděli jsme, jak se na příklad členové tohoto zastupitelstva vysmívali nováčkovi, který začal vážně rozebírat nějaký problém a nebyl ochoten se spokojit s pouhým odkýváním návrhu, a slyšeli jsme posměšky, které byly údělem radničnímu veteránu Štěpánkovi, když mluvil o nutnosti poctivé a nezištné práce pro obec.

Vpád Ligy na radnici.

Bohužel, je málo lidí, kteří si uvědomují, že pražská radnice má v přítomné době větší důležitost než jen místní pražskou. Na pražské radnici konají totiž ligisté jakousi generální zkoušku na parlament. Když si uvědomíme, jakou pozornost věnují pražským komunálním otázkám Stříbrného listy, často na úkor novinářsky vděčnějších sensací, pak si musíme položit otázku, zda to dělají jen proto, aby ligisté měli při příštích obecních volbách radnici v rukou. Agitace a horečná demagogická práce jejich radničních zástupců je tak velká, že se vskutku nemůžeme smířit s myšlenkou, že by účelem této práce a této agitace mělo být jen ovládnutí radnice. Horlivost ligistů lze mnohem spíše vysvětlit snahou, aby měli v příštích nikoliv obecních, nýbrž hlavně parlamentních volbách v ruce argumenty, jak bezohledně jdou za každou nesprávností a proti každému šlendriánu a jak statečně brání zájmy poplatníků.

Jejich velkou kritickou činnost na radnici lze hlavně soudit jako prostředek agitací. A musí se přiznat, že jim radnice dává k tomu spoustu materiálu. Vedoucí činitelé politických stran měli by si dobře všimnout, proč mají ligisté tolik možnosti agitace a co jim jejich demagogii umožňuje. Měli by si toho všimnout zvláště proto, že to bude možná právě pražská radnice, která z největší části přispěje k případnému vzrůstu ligistických mandátů v parlamentě. Měli by si položit otázku, zda by nestálo za to, odejmout ligistům co nejvíce příležitosti k jejich demagogické kritice. A tu příležitost lze jim zajisté nejlépe odebrat tak, bude-li na pražské radnici pokud možno nejlepší pořádek. Je v zájmu politických stran, chtějí-li se ubránit další ligistické invazi a nechtějí-li, aby jednoho krásného dne měli v parlamentě právě tolik obchodních cestujících s poctivostí, jako jich je teď na radnici, aby uložily svým zástupcům na radnici postup, jenž by vzal ligistům vítr s jejich plachet. Jinými slovy řečeno, aby jim nařídily co největší objektivitu, přesnost a přímo vzorné vykonávání jejich funkcí.

Nic se nestává.

Pořádek na pražské radnici, to je dnes věcí nejen mravního zájmu — po němž ostatně není velká poptávka — ale čistě praktického politického zájmu. Jinými slovy, když už se nepodobá pravdě, že by se všechny strany usnesly na tom, že budou dělat na radnici pořádek jen proto, že je to věc mravních zásad, pak by tak měly dělat aspoň z oportunismu. Ale nevidíme nikde k tomu valné ochoty. A právě při historii s masnou pokladnou jsme se přesvědčili, jak nepatrný je ten zájem. Ututlat, stůj co stůj ututlat, to je heslo pražské radnice.

Předpoklad pořádku.

Ovšem každý pořádek na pražské radnici předpokládá by jednu věc: aby odešel primátor dr. Baxa. Ne snad proto — což výslovně zjišťujeme — že by sám byl člověk nepoctivý, nebo že by měl nějakou přímou účast na věcech, které nesnesou kritiky. Ale proto, že je to především on, který celou svou povahou znemožňuje jakékoliv dělání pořádku. Abychom hned přinesli důkaz: primátor dr. Baxa dostal zprávu o nepořádkách v masné pokladně buď už 27. nebo nejpozději 29. října. Primátor dr. Baxa neuznal vůbec za vhodné informovat o tom nejen veřejnost, ale ani ne městskou radu. Když pak věc přece přišla do veřejnosti a když potom v jedné schůzi městské rady byl podán návrh, aby se o ní jednalo, prohlásil primátor klidně, že to není na programu a že tedy nelze o případu jednat. Představujeme si, že žádný skutečně svědomitý a energický primátor nemohl by udělat něco takového. Představujeme si, že by sám šel za věcí, že by nestranně informoval městskou radu a veřejnost a že by položil celou váhu svého úřadu na to, aby bylo možno uklidnit veřejnost důkazem, že se za zjištěnou nepoctivostí a nesprávností jde skutečně rozhodně a nemilosrdně. Když se ptáme po důvodech, proč tak neudělal, poznáváme ovšem za prvé, že zesnulý Titěra, jehož jméno se v souvislosti s touto aférou objevilo, byl dobrý osobní přítel pana primátora, s nímž ho pojil slovy silný nacionalismus. A pak poznáváme, že primátor, třebaže sám nebyl věcí nijak dotčen, chce mít

především klid a pokoj od všech věcí, které by mohly působit nepříznivě na jeho zdraví.

Vskutku, klid, svatý klid, i za cenu, že pláštíkem toho klidu se přikryje hezká část všelijakého šlendriánu a nepořádku, to je hlavní zásadou dra Baxy. Nelze se mu celkem ani divit; je přece už stár a není docela zdrav. Ovšem, doba je bohužel taková, že vyžaduje pro odpovědná místa silných a odpovědných lidí. Dr. Baxa mohl být na svém místě v blahých dobách, kdy svět se těšil klidu, míru a spokojenosti.

Dělat pořádek na pražské radnici předpokládá také, aby lidé, postavení v její čelo, byli opravdovými vůdci. Tato kardinální podmínka není u primátora dra Baxy rozhodně splněna. Vskutku, primátor dr. Baxa doslova neví, co se na radnici děje. Prosím, abyste se laskavě rozpomněli: kdy jste kde četli, že primátor dr. Baxa připravuje v Praze nějakou akci, že dal k něčemu podnět, že se o něco stará? Když se mluví o sociální péči, objeví se jméno dra Zenkla; když se jednalo o velké dopravní soutěži pražské, která bude mít možná rozhodující vliv na příští utváření Prahy, neslyšeli jsme nic o dru Baxovi; na pracech regulační komise, na řešení problému vodárenského, komunikačního — na tom na všem nemá dr. Baxa naprosto žádný podíl. Lidé, kteří ve skutečnosti řídí pražskou komunální politiku, jmenují se docela jinak. Je to vedle už jmenovaného dra Zenkla inž. Mölzer, dr. Langer, náměstek Kellner, dr. Štůla a několik jiných — ale rozhodně ne dr. Baxa.

Pravda, občas se objeví v novinách zpráva, že primátor dr. Baxa navštívil Vinohrady, Žižkov nebo jinou čtvrť, že tam pohovořil s usedlíky, vyptal se jich na jejich stížnosti a slíbil jim, že jejich oprávněné požadavky budou splněny, jak by se řeklo podle novinářského slovníku. Tyto pochůzky pražského primátora připomínají ovšem příliš cesty bývalého mocnáře po vlastech českých a chybí tu jen: To mě těší. Ale na primátora je to žalostně málo. Může se namítnout, že primátor nemůže všechno sám dělat. To je sice pravda, ale primátor není tu proto, aby nedělal vůbec nic, o nic se nezajímal, nevyvíjel žádnou iniciativu a nechával věcem volný průběh. Je pravda, že starosta hlavního města republiky nemůže být zároveň znalcem vodárenských, dopravních, elektrárenských a plynárenských věcí: ale má jim aspoň trochu rozumět, aby mohl se zdarem řídit celkovou správou města. Zkuste, prosím, položit panu dru Baxovi nějakou aktuální otázku z některého z jmenovaných oborů; uvidíte, jak ho přivedete do rozpaků. A je zde jeden důkaz správnosti tohoto tvrzení: dobrý rozvoj některých odvětví městské správy a naprosté selhání jiných. Nejlepším příkladem jsou na jedné straně elektrické podniky, na druhé vodárny. Zatím co elektrické podniky prosperovaly a zkvétají, působí vodárenská otázka obci pražské ohromné potíže a veliké škody. A proč? Protože náhodou se do správy elektrických podniků dostali schopní lidé, kdežto vodárny až do roku 1931 neměly na ně štěstí. A právě v takovém případě měla by se ukázat silná ruka primátorova; měl už před lety zakročit, když viděl, že správa vodáren pokulhává, měl nasadit všechno, aby nedopustil úplné zhroucení organizace zásobování vodou. To ovšem dr. Baxa neudělal, prostě proto, že o komunální věci neměl nikdy velký zájem, aspoň ne takový, aby se skutečně vážně potřebami města zabýval.

Víme, že primátor dr. Baxa je hodný člověk, milující pokoj a mír. Srdečně bychom mu toho míru a pokoje přáli. Ale není nadále radno, aby si své soukromé spokojenosti doprával na úkor rozvoje hlavního města re-

publiky. Otázka odchodu dra Baxy a nahrazení ho silnou individualitou začíná být velmi aktuální. A i kdyby se snad ukázalo nutným čistě z lidských důvodů, aby obec pražská vyplácela dru Baxovi za jeho dlouholeté působení pensí — pak by i na této transakci vydělala.

A. J. U.

Stultus:

Momentky ze sovětského radia

I.

Rodinné rozhovory přes polární kruh.

Vážení čtenáři! Především vás prosím, abyste si představili, ale docela konkrétně, že máte, dejme tomu ve střední Africe, otce, přítele, syna, zkrátka člověka blízkého. Teprve potom, otevřete-li někde večer rádio a natočíte-li je na Leningrad (vlna 857), pochopíte, co se odehrává v ruské rozhlasové kabině. Je tam totiž nezvykle rušno, oba hlasatelé, muž a žena, mají plno práce, a po celém světě se rozléhá volání, aby země Františka Josefa, Matočkin Šar, mys Čeljuskina a mys Želanijsi si dávaly pékný pozor, aby „zimovščíci“ všech výprav do těchto končin Arktiky poslouchali, protože za pět minut budou s nimi mluvit jejich příbuzní.

„Halo, halo, tady Leningrad, tady Leningrad. Vyvoláváme zimovščíka Ivanova, vyvoláváme zimovščíka Ivanova. U mikrofonu jeho matka.“ Tato stará žena má zcela neradiový hlas, a pohnutí z představy, že bude mluvit přes tu mašinu se synem, který ji poslouchá kdesi v polární tramtárii, ji uvádí zcela z rovnováhy.

„Mišo, jak se tam pořád máš? My dobře. Pozdravují tě všichni. Dej si na sebe pozor. Lída je docela velká a ptá se, kdy se asi vrátíš. O kolik šťastnější je Katěrina Pětrovna, že může být tam s tebou. Pozdravuj ji tedy také.“ V radiu se ozve vzlyk a je konec.

„Soudruh Vasiljev, zimovščík z výpravy na Matočkin Šar! — u mikrofonu je váš strýc.“ Strýc se plete a zajíká, přes to že má, jako ti ostatní, svůj projev napsaný. „Všichni kluci z továrny tě pozdravují, jo, pozdravují tě. Byl u nás také strýc Peťa, když měl dovolenou. To víš, ztrávil ji celou dle svého zvyku s flintou a psem v lesích — lovil. Náš Serjožka je docela už velký — pionýr a úderník své buňky. Posílá ti pionýrský pozdrav a také všichni pionýři od něho z buňky vám všem přejí hodně zdaru. Napiš, kdy se vrátíš. Nezapomínej na vitaminy a kurděje. Tvůj strýc Ivan Seměnov.“

Pak přijdou na řadu dělníci z různých továren, přející výpravám a svým kamarádům, kteří se jich zúčastnili, mnoho úspěchu v práci. Redakce dělnických listů, posílající zimovščíkům svůj proletářský pozdrav. Studenti, sdělující svým kolegům, pracujícím za vedení profesorů v Arktice, že někam zasantročili sešit s přednáškami a není-li náhodou tam u nich, nebo že exponát, který poslali do ústavu ze severu, šlohl kdosi po cestě ve vlaku i s kufrem. A mladá vědatorka, chystající se jet za výpravou, vyvolává jinou, která se zúčastnila již několika výprav, aby ji věcně a krátce poprosila o informace a rady a dotázala se na vědecké výsledky letošní výpravy.

„Halo, halo. Posloucháte? Soudruhu Minajeve, tady je váš syn. Musí se sice postavit na špičky, ale ono to nějak půjde.“ — „Můj milý tatí!“ — Hoch se musí velmi držet, aby se vzrušením nerozplakal. „Všichni kluci ve škole chtějí také jet do Arktiky, až budou velcí. Můj milý tatí! Jsem už docela velký a až pojedáš na sever přístě, musíš mne vzít s sebou. Mítka pracuje v továrně a já jsem v pionýrské buňce. Máme moc práce a já jsem velmi aktivní. Můj milý tatí...“ — hlas se zastaví a pak zřejmě v rozpacích a plačky, dodá šepetem — „musíš mi určitě přivést živého mrože“. U mikrofonu

je slyšet pohyb, vzrušení a smích ... Počkej, tak počkej, my tě zvednem! No tak, křikni.“ „Tatičku!!!“ — zařve ratolest kteréhosi ze zimovščíků do mikrofону ... „Tatičku, ta ... ta ...“, načež se zalzne hrůzou a z radia je slyšet jenom neartikulovaný řev. Hlasatelé se tlumeně smějí, přemlouvají a vůbec se v rozhlasové stanici dějí věci, které každý den z radia neuslyšíte. „Tak jak pak se tvůj tatiček jmenuje? Tak křikni hodně hlasitě, tatičku!“ — No?“ Ale dítě si nedá říci a smějící se hlasatel oznámí do Arktidy: „Halo, soudruhu, poslyšte. Synáček je této chvíli naprosto zaměstnán jablkem, ale až bude hotov, křikne vám jistě tatičku. Teď ale pokračujeme ve vysílání, protože na rozmluvy čeká ještě při nejmenším sto lidí.“

Toto vysílání, konající se obyčejně z rozhlasové stanice Moskva Profsojuzy VZSPS přes Leningrad, s připojením četných a rozmanitých stanic, má za účel navázat pravidelný radiostyk s četnými výzkumnými výpravami, přezimujícími v polárních končinách. Pro zpestření a zpříjemnění pokusů jsou k mikrofону pozváni příbuzní a přátelé zimovščíků, kteří si takto ušetří několik měsíců na posílání dopisů. Poslední stanicí směrem na sever je Archangelsk. Odpovědi z Arktiky, které následují po těchto pokusech, je z Prahy špatně slyšet. Vysílání působí imponantně a dojemně.

Ale SSSR. je zemí zjevů sporadických a nevypočitatelných. Každý, kdo slyšel toto chvályhodné vysílání a spravedlivě se pro ně nadchl, mohl býti za několik dní nato zchlazen projevem, tentokrát velmi rozhodným a vyhrůžným, namířeným proti jistému crowleru, který na své neštěstí uvízl kdesi v Bílém moři. Dělníci několika továren a redakce časopisů projevovali prostřednictvím radia nespokojenost s vedením a mužstvem lodí, neplnící dostatečně dobře úkol, který jí byl v rámci pětiletky udělen. Zůstává pozadu za jinými cowlery, vypravenými do polárních končin. Vedení lodí si musí uvědomit své chyby a napravit je co nejrychleji. Autoři projevu doufají, že tak skutečně učiní, neboť v opačném případě by došlo k přísnému proletářskému trestu.

Rozhlas v sovětech.

Radio v sovětském Rusku lze připočítat k neúčinnějším prostředkům propagace a také k nejlepším, srovnají-li se s ním jiní propagační činitelé, kterými SSSR. nešetří (film, noviny). Mluví totiž o značně reorganisovaném v poslední době sovětském radiu, jehož program byl zlepšen a zpestřen. Nepochybuji, že na Evropana může učinit dojem velmi příznivý, neboť je vskutku lícem obrazu ruského života, dovedně a uměle sestaveným. Rusko má (podle záznamů nejpodrobnějších evropských programů) asi 69 vysílacích stanic. Z nich ovšem stěží uslyšíte nějaký Armavir nebo Tiflis, ale nejspíše Moskvu, Leningrad, Charkov nebo Kijev. Tedy podle radio-programů Moskvy a částečně Leningradu, soustavně poslouchaných, je udělán tento článek. Z pěti moskevských stanic uslyšíte nejlépe po celý den Moskvu-Komintern (vlna 1000), pak Moskvu-Pokusnou stanicí (vlna 720), ostatně stejně dopoledne skoro vždy mlčí, zato však posílající v hodinách odpoledních hodně koncertů, hůře Moskvu-Popov (1117) a Moskvu-Profsojuzy (1304), docela špatně Moskvu-Stalin (424).

Pokud bylo možno zjistit program všech těch stanic, ukázalo se, že mají skoro vždy samostatný program, který se také hlásí v noci den napřed ze všech moskevských stanic rozhlasových. Leda v mimořádných případech (jakým byl na příklad poslední projev Stalinův) je program několika stanic na určitou dobu spojován.

Programy sovětských rozhlasových stanic se skládají zhruba asi z těchto složek: ranní tělocvik pro dospělé a pro děti, ranní koncert (8—9 hod.) — obyčejně reprodukováná hud-

ba, kolem desáté bývá dětský koncert nebo jiná vložka, od jedenácti se pravidelně začíná tak zvaný koncert dělnického poledne, který trvá s malou polední přestávkou pro Meteor (není to nic jiného než zprávy meteorologického ústavu) až do jedné hodiny. Tento koncert pro dělníky se skládá obyčejně ze dvou částí; první obsahuje hudbu často klasickou (bývá tam Händel, Bach, Beethoven a jiní) nebo aspoň vážnější, druhá hudbu zábavnou, nebo často rozhlasovou hru, o nichž promluvíme potom, jako o velmi důležité složce programu. Někde je druhá část koncertu dělnického poledne věnována dělnické mládeži. Odpoledne pak přichází zas různá hudba, školský rozhlas (asi ve 4 hod.), literární rozhlas (a to až dvakrát denně: obyčejně v 16 a 21 hod.), hodina vysílání pro rudoarmějce (v 18—20 hod.), kolchozní koncerty (v 19 až 21 hod.), po případě přenos z divadla, zpravidla z opery nebo operety. Poslední zprávy se vysílají 4 i vícekrát denně a nejdůležitější z nich jsou opakovány několikrát za sebou, slabikovaně, jako radiogram, patrně pro venkovské redakce, které jich pak mohou použít jako telegramů. A konečně po uzavření domácího vysílání se počíná přenos pro cizinu (Anglie, Francie, Holandsko a jiné). Dvakrát týdně uslyšíte vysílání české, konané po skončení programu tématy informačně-propagačními nebo polemickými. Hodina vysílání se musí ovšem přepočítat na čas evropský, t. j. o dvě hodiny méně.

Jak se vede hudbě.

O hudbě v sovětském rozhlase, pokud není reprodukována, se nedá říci mnoho, leda to, že ji v poslední době dávají mnohem více a že se přece jen kvalitativně zlepšila. V jejím výběru je však dosud často cítit nevybojnost a staromódní rutinu, a přepadala-li, aspoň do nedávna, politicky levá část hudebního tisku v SSSR. „neproletářské umění“ některých skladatelů, pak by se právem a zaslouženě mohla obořit na kousky od Metnera nebo Grečaninova, utahané po všech venkovských koncertech, které se dodnes uslyší v sovětském rozhlase. Ve výkonech reprodukcí je na tom obzvláště bídě vokální část. Kromě několika hlasů dobré úrovně, které uslyšíte při vysílání opery a které jsou beztak známé, vládne v sovětském radiu řada nových neznámých hereckých jmen, mňoukajících do mikrofону pro veřejné vystoupení nedostatečným a nad to technicky nevyspělým hlasem. Tento úpadek v Rusku kdysi tak vysoké pěvecké kultury lze snad vysvětliti slovy, která už před léty pronesla jedna operní herečka ze staré slavné gardy: „Víte, pomyslí-li, že kdysi každý z našich sboristů mohl dávat samostatný koncert, pak je mi obzvláště protivný dnešní třídní a stranický způsob přijímání nových sil. Chodí k nám jakési dívenky, které se právě tak hodí na estrádní vystoupení, a musíme je přijímat na pokyn shora. Tuhle jsme vzali jednu jenom proto, že prý dovede dobře zpívat cikánské romance.“

Instrumentální a klavírní výkony v sovětském radiu jsou na tom mnohem lépe, ačkoliv jsou většinou velmi suché, jako celá moderní ruská škola virtuosní. Nelze také namítat nic proti využití dříve zanedbávaných nástrojů, které jsou v sovětském životě a tedy i v radiu velmi oblíbené (i, dejme tomu, mnohdy krásně znějící harmoniky). Ale uslyšíte-li v rozhlase Mozartův menuet v provedení orchestru „národních nástrojů“ (takový titul si totiž získala balalajka), pak to není nic jiného než nepovedené humoristické číslo.

Velmi pozoruhodným zjevem sovětského radia jsou periodicky pořádané

„koncerty národností“.

Jsou u velkoměstského obecnstva velmi oblíbené, jak lze soudit podle projevů v koncertních sálech, a skýtají nadmíru zajímavý etnograficko-hudební materiál. Uslyšíte při nich

ukázky lidových zpěvů všech národností a ras SSSR. a nejedna tatarská, baškirská nebo uzbekska píseň vás překvapí svou uměleckou hodnotou. Téměř etnografickými je možno nazvat také

koncerty kolchozní.

Jejich účinkujícími jsou: selské sbory, jednotliví selští zpěváci a zpěvačky (skutečné) a jakýsi podezřelý orchestr smíšených „národních nástrojů“, t. j. zase balalajky, harmoniky, skutečně ruské a lidové „svirěli“ (foukačí nástroj). Poněvadž se na radioprogram a jeho opakování v SSSR. pohlíží poněkud jinak než v Evropě, ba opakování určitých věcí se stává programovým, uslyšíte takový koncert i třeba několikrát za jeden měsíc, a to proto, aby si kolchozníci pěkně zapamatovali nové písně a mohli si při taneční hudbě (lidové) zatančit. Kolchozní koncert se opakuje zpravidla již z desek a zakládá se na velmi primitivním střídání: vždy jedna píseň, jeden tanec, promísené dosti jednotvárným slovním doprovodem jakéhosi konferenciera („tak jsme si zapívali, teď ať si mládež skočí“ a pod.).

Protože se při těch koncertech zpívají nejen staré a známé lidové, ale též nové písně a odrhovačky, prosí hlasatel po každém vysílání selské posluchačstvo, aby posílalo do radia svůj nový materiál. Ten se také hned uvádí do programu a tak se dozvíte, že nové odrhovačky poslala nějaká Saša Pamfěrová z takového a takového kolchozu na téma „Pětiletka ve vsi“. Opěvuje se v nich úrodnost polí nového hospodářství, zavádění elektriky do vsí a pod. Zajímavou paralelou k tomu je obsah jednoho z kolchozních vysílání (ne koncertu), konaného asi před měsícem, z Leningradu. Při něm totiž se koná práce kulturně-hospodářská, poskytují se informace o vedení selského hospodářství podle nových metod a reprezentanti kolchozů toho či onoho okresu referují o své práci. A tak mluvil jeden z nich, patřící do kolchozu z Leningradské gubernie, zatrpklé a s lítostí o domácích poměrech: „Jistě uznáte, soudruzi, že takový způsob hospodářství nemá žádnou cenu. Kolchozníci kradou své vlastní seno a oves, a dobytek hladoví. Na první pohled byste nerozeznali krávu ve stáji od hromady hnoje, tak je chlév zaneřáděn, a ona sama špinavá. Chlévy jsou špatně zařízeny, hnojůvka neodtéká a dobytek mrzne.“

účelu jí svěřené lidem nejpotřebnějším. Jsem jist, že bychom nejednali se souhlasem čtenářů, kdybychom jimi zasílané peníze zaslali jednoduše nějaké jiné dobročinné instituci, na příklad Červenému kříži. Fond komitétu „Pomoc“ bude pomáhat především lidem, o něž se nepodaří zainteresovat jiné instituce, do jejichž kompetence patří. I takových případů bude jistě dost — a hlavně v řadách intelektuálů, jejichž bída, jak jsem se teprve v posledních týdnech rozsáhle přesvědčil, je nejhorší. O to horší než bída dělníků, že na ně — kromě jednomilionového a jednorázového příspěvku, právě odhlasovaného vládou — není vůbec pamatováno, a také o to horší, že na bídu nejsou tak vyzbrojeni, jako jejich dělníctví soudruzi v bídě.

Vedle náhodných příspěvků, které na fond dosud docházejí, bude mít komitét „Pomoc“ k dispozici pravidelné měsíční pokazy, které svou vysokou částkou — jeden z nich je dva tisíce korun měsíčně — dávají určitou stabilitu a možnost plánu v pomocné akci. Až dosud jsem rozdělával došlé peníze a věci i vyřizoval žádosti sám. Od 15. února převzala tuto práci dobrovolná neplacená síla, kterou podrobně zasvětim do dosavadní agendy a s kterou i dál budu spolupracovat iniciativně i kontrolně. Tato síla je nutná, protože se v tom rozsahu jako dosud akci nemohu věnovat, ale nechci, aby proto akce zanikla. Vždyť je jí tolik třeba, každé pomoci, ať přichází odkudkoliv, a i když si musí dát líbit název „almužna“, před čímž právem varujete ve svém dopise. Jsem si velmi dobře vědom kusosti akce a její nepatrnosti u porovnání se strašnou a nepřehlédnutelnou bídou. Vím také, že to není řešení, — je třeba dokonce říci, že vlastně celá sociální péče je ve své legálnosti abnormalitou, protože ve zdravém státě má být jen okrajovou složkou, určenou k hojení výjimečných případů bída nezaviněné i zaviněné. Ale to všechno jsou dnes úvahy jen teoretické ceny: lidem je zle, lidem v našem nejbližším okolí je tak zle, že nemají co do úst, čím zatopit a co na sebe obléci. Tu je konec rozlišování a nastává samozřejmá povinnost pomoci, ať je to kdokoli. Tak jsem napsal své články, tak na ně čtenáři začali posílat peníze a dary, a tak jsem také rozdělil a rozdělují všechno, co přišlo a přichází. Přijměte, pane profesore, mé ujištění, že o nic jiného nepůjde i v další činnosti komitétu „Pomoc“, jehož existence, jak vidíte, nebude znamenat tříštění práce dobročinných institucí již zavedených.

Srdečně Vás zdraví

Franta Kocourek.

dopisy

Pomoc chudým

Praha 13. února 1933.

Panu prof. dru Janu Kallábovi.

Vážený pane,

dovolte, abych reagoval na druhou část Vašeho dopisu, který otiskla poslední Přítomnost. Obáváte se, a to plným právem, dalšího rozmnožení slušné již řady podpůrných institucí. Komitét Přítomnosti, v jehož čelo již slíbil postavit se dr. Karel Čapek, a v němž nad financemi bude bdít ředitel nakladatelství Fr. Borový, Julius Fürth, nechce být nějakou novou podpůrnou institucí. Chce dělat dál v podstatě to, co jsme dělali s penězi zaslanými Přítomnosti po uveřejnění reportáže: rozdělávat co nejúčelnějším způsobem peníze k tomu

listárna redakce

Povážlivá rada. K noticce pod tímto titulem z minulé Přítomnosti píše nám p. F. Potužil, autor poznámky v „Hospodářské politice“, že nebylo jeho úmyslem vnášeti do řad zaměstnanců kritikou osnovy zákona o výpovědních lhůtách nějaký neklid, nýbrž jen zaznamenati to, co každému nutně po přečtení osnovy napadlo a co ještě dříve, než svůj článek napsal, už dávno cvrkali vrabci na střeše. Dodává, že, měl-li při tom na mysli nějakou tendenci, bylo jí jen dosažení dohody mezi zaměstnanci a zaměstnavateli o celém komplexu pracovních otázek v jejím celku a v paritní komisi Hotowtzově, veče ostatně ještě nepřestal doufat.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knižkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačové stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágner, Brno - Česká 16.